

EUTHANASIA AND ASSISTED SUICIDE IN CRIMINAL LAW

The author analyzes the provisions of the new Criminal Code of the Republic of Croatia from January 2013, which greatly changed the penal approach to euthanasia and assisted suicide. The Republic of Croatia joined the European Union on 1st July 2013 as the 28th member state. By that time, only three member states - the Netherlands, Belgium and Luxembourg- legalized certain forms of assisted suicide and / or euthanasia. Based on Article 114, paragraph 1 of the new Criminal Code of the Republic of Croatia certain forms of assisted suicide were legalized. Article 112 paragraph 3 significantly altered the legal description of the offense of euthanasia compared to the previous Code so that the legal description of the crime of killing on demand can now be identified with euthanasia.

In the introduction the author discusses the concept of the right to life and the "right to die" and then deals with the concept of death, the legal effects of death and the criteria for determining it. The author then refers to the definitions and concepts of euthanasia, the concept and characteristics of suicide, and further analyzes the provisions of Article 112, Paragraph 3 and Article 114, Paragraph 1. of the new Criminal Code regulating the euthanasia and assisted suicide by comparing them with the provisions of the previous Criminal Code.

The author's analysis takes into account the provisions of the Croatian Constitution guaranteeing the right to life, international conventions ratified by The Republic of Croatia, the conventions and recommendations of the European Council with regard to euthanasia and assisted suicide, but also takes into account medical regulations, the case-law of the Croatian Supreme Court, the case-law of the European Court of Human Rights and legal solutions of states that have legalized euthanasia and / or assisted suicide. In conclusion, the author attempts to answer the ethical dilemmas regarding the legalization of euthanasia and assisted suicide and gives his opinion on how Croatian legislators should regulate the issue of euthanasia and assisted suicide.

Key Words: killing on request, assisted suicide, euthanasia, the right to life, the „right to die“.

UDK: 343.353:620-057.4
369.22:343.353

Primljeno: ožujak 2015.
Pregledni znanstveni rad

KAZNENO DJELO PRIMANJA MITA KROZ PRIZMU KORUPCIJE IZMEĐU UGOVORNIH LIJEČNIKA OBITELJSKE MEDICINE I TVORNICE LIJEKOVA

Primanje mita je, prema zakonskoj inkriminaciji, jedno od vodećih koruptivnih kaznenih djela, što nam pokazuje i potvrđuje i sudska praksa. Službena ili odgovorna osoba zahtijeva ili prima mito, ili prihvaća ponudu ili obećanje mita, za sebe ili za drugoga, da unutar ili izvan granica svoje ovlasti nešto učini odnosno propusti čime čini kazneno djelo protiv službene dužnosti, kazneno djelo primanja mita. Afera Hipokrat u kojoj je protiv 400-tinjak osoba (liječnika obiteljske medicine, ljekarnika, stručnih suradnika i zaposlenika trgovačkog društva Farmal kao i osoba koje zastupaju navedeno društvo pa na kraju i same pravne osobe Farmal d.d.) podnesena kaznena prijava zbog koruptivnih kaznenih djela među kojima primanje mita čini vodeće kazneno djelo, predstavlja najveću istragu, i na kraju najveću do sad, u povijesti hrvatskoga kaznenoga zakonodavstva, podignutu optužnicu.

Autorica u radu, uz prikaz relevantne sudske prakse, analizira kazneno djelo primanja mita (pravo, nepravo i naknadno pasivno podmićivanje) kao delictum proprium koruptivnog kaznenog djela protiv službene dužnosti. Istraživanjem donesenih pravomoćnih presuda u predmetu Farmal ukazuje na koliziju između akata nadležnih institucija u području zdravstva (Ministarstva Zdravlja, Hrvatskoga zavoda za zdravstveno osiguranje, Hrvatske liječničke komore) i Kaznenog zakona. Shodno tome, ukazuje i na nužno potrebite promjene u zdravstvenom sistemu u pogledu načina obveznog stalnog usavršavanja liječnika kao i njihove suradnje s tvornicama lijekova.

* Dr. sc. Vanda Božić, stručna suradnica na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, (Associate at the Chair for Criminal Law, Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia), e-mail: vanda.bozic@pravo.hr.

Kroz komparativni pregled i analizu u odnosu na hrvatsko kazneno zakonodavstvo dat je prikaz svih oblika kaznenog djela pasivnog podmićivanja, pravog, nepravog i naknadnog, u kaznenim zakonodavstvima zemalja Europske unije Njemačke i Slovenije, ali isto tako i zemalja bivše Jugoslavije, Bosne i Hercegovine i Srbije.

Ključne riječi: korupcija, kazneno djelo primanja mita, liječnici obiteljske medicine, tvornica lijekova, Farmal

1. UVOD

Predmet ovog rada je kazneno djelo *primanje mita* usmjereno na oblik nepravog pasivnog podmićivanja prema čl.347.st.2. KZ/97 odnosno čl.293.st.2. KZ/11 kroz prizmu korupcije koje se stavlja na teret ugovornim liječnicima obiteljske medicine u predmetu *Farmal*. USKOK¹ je još krajem 2012.g. pokrenuo istragu zbog osnovane sumnje u postojanje korupcije između ugovornih liječnika obiteljske medicine i tvornice lijekova Farmal koja je, na kraju, početkom 2014.g., rezultirala podizanjem optužnice protiv farmaceutske tvrtke Farmal i ukupno 364 liječnika zbog počinjenja koruptivnih kaznenih djela davanja i primanja mita, zlouporabe položaja i ovlasti, poticanja na zlouporabu položaja i ovlasti kao i za udruživanje za počinjenje kaznenih djela.² Stoga i svrha ovog rada je ukazati na problem korupcije između liječnika obiteljske medicine i tvornice lijekova te ga time učiniti transparentnim za javnost.

Slučaj *Farmal* objedinio je, najopsežnijom optužnicom ikada, liječnike obiteljske medicine, ljekarnike, posrednike i stručne suradnike zaposlene u farmaceutskoj tvrtki Farmal, osobe ovlaštene za zastupanje navedenog dioničkog društva kao i samo trgovačko društvo Farmal.³

U najbrojnijoj optužnici hrvatskoga kaznenoga zakonodavstva i zdravstva uopće, u javnosti poznatoj pod nazivom *Afera Hipokrat*, tvornici lijekova Farmal stavlje-

¹ Prema čl.21. Zakona o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta; Ured obavlja poslove državnog odvjetništva, između još taksativno navedenih predmeta, i u predmetima gore navedenih kaznenih djela: primanja mita iz članka 347., davanja mita iz članka 348., zlouporabe položaja i ovlasti iz članka 337., ako je ta djela počinila službena osoba označena u članku 89. stavku 3., zlouporabe položaja i ovlasti iz članka 291. ako je to djelo počinila službena osoba označena u članku 87. stavku 3., primanja mita iz članka 293., davanja mita iz članka 294.; Zakon o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, NN br.76/09, 57/11, 136/12, 148/13
² <http://www.dorh.hr/dorh2712>; (01.09.2014.)

³ Kina bilježi sličnu aferu vezano za Glaxo-Smith-Klineom (GSK), međutim tu je bilo svega 30-ak optuženih, kao i u SAD-u u predmetu Medicare

no je na teret da su u inkriminiranom razdoblju s ciljem što veće prodaje lijekova kontinuirano afirmirali liječnike obiteljske medicine, nudeći im, obećavajući i davajući im mito u vidu novčane vrijednosti od pet do deset posto od vrijednosti propisanih lijekova s njihove liste, ali isto tako nudeći im, obećavajući i davajući im mito i u vidu novčane protuvrijednosti, na način da su im plaćali putovanja, stručna usavršavanja, davali im vrijednosne bonove za kupnju u trgovačkim centrima od nekoliko stotina kuna pa i do nekoliko desetaka tisuća kuna, dok su pojedinim liječnicima zapošljavali i djecu i rodbinu, opremali ordinacije, ali i privatne stanove.

S obzirom na enormno velik broj optuženih liječnika, nameće se pitanje na koji je način regulirana suradnja između liječnika obiteljske medicine i tvornica lijekova, gledano sa stanovišta blanketnih propisa, pravilnika i akata u zdravstvu, s jedne strane te kaznenoga zakonodavstva s druge strane. Postoji li institucija koja obavlja kontrolu i nadzire suradnju između liječnika i proizvođača lijekova? Jesu li uočene nepravilnosti u njihovoj međusobnoj suradnji te jesu li norme propisa u zdravstvu koje pokrivaju navedeno područje u suglasju s odredbama kaznenoga zakonodavstva? U skadu s tim, dat ćemo cjelovit prikaz propisa u zdravstvu koji reguliraju odnos na relaciji liječnik-tvornica lijekova, ali isto tako vidjeti što o tome kaže pozitivno kazneno pravo naše države. Kako bi napravili usporedbu koja se odnosi na moguće počinitelje kaznenog djela primanja mita i zakonom propisane kazne, kroz komparativni pregled i analizu dat je i prikaz inkriminacija kaznenog djela pasivnog podmićivanja u kaznenim zakonodavstvima zemalja Europske unije, Njemačke i Slovenije, ali isto tako i u državama regije, Bosne i Hercegovine i Srbije u odnosu na hrvatsko kazneno zakonodavstvo. Analizom pravomoćnih osuđujućih presuda Županijskog suda u Zagrebu u predmetu *Farmal* dobivena su očitovanja suda u pogledu izrečenih kazni kao i oduzete imovinske koristi. Nastavno, radi dobivanja uvida u učestalost korupcije i počinjenja kaznenog djela primanja mita, broja optuženih i osuđenih osoba, napravljena je i analiza podnesenih kaznenih prijava i podignutih optužbi za kazneno djelo primanja mita kao i drugih koruptivnih kaznenih djela u proteklih sedam godina s osvrtnom na suzbijanje korupcije.

2. KAZNENO DJELO PRIMANJA MITA KAO NAJZNAČAJNIJE KORUPCIJSKO KAZNENO DJELO

Kazneno djelo primanja mita (*engl. Bribery accepting, njem. Bestechung*) spada u najznačajnije korupcijsko kazneno djelo vezano za službenu i odgovornu osobu koje se nalazi u 28. glavi KZ-a, među kaznenim djelima protiv službene dužnosti. U našem kaznenom zakonodavstvu bilo je inkriminirano KZ-om iz 1997.g. u čl.347., dok je u novom KZ-u iz 2011.g. propisano člankom 293. *Ratio legis* inkri-

miniranja kaznenog djela primanja mita jest zaštita službenih ovlasti i dužnosti koju službena ili odgovorna osoba dobiva na temelju zakona, ali i sprječavanje širenja i suzbijanje korupcije koja u današnje vrijeme, iz dana u dan, bilježi sve veći porast i ekspanziju, a i *imputitas continuum affectum tribuit delinquendi*,⁴ doprinosi povećanju činjenja koruptivnih kaznenih djela, čime se u velikoj mjeri ugrožava povjerenje i sigurnost građana u pravni poredak države. Temelji vrijednosti društva ugroženi su pojavom korupcije, pojavom koja predstavlja od strane službene ili odgovorne osobe zlouporabu povjerene joj dužnosti s ciljem ostvarenja privatnih interesa. Korupcijom se smatra svaki oblik zlouporabe ovlasti radi osobne ili skupne koristi, bilo da se radi o javnom ili privatnom sektoru.⁵ Kada se spomene riječ korupcija⁶, u javnosti uglavnom prevladava poimanje da je riječ o primanju i/ili davanju mita, povezano sa službenom ili odgovornom osobom i njezinim djelovanjem. Korumpiranost pojedinih službenih osoba znači, shodno tome, i korumpiranost pojedinih državnih institucija, čime građani gube povjerenje, u ne samo javnosti obznanjene korupcijom zahvaćene institucije i osobe, već u čitav državni aparat.⁷ Na taj način pada i kredibilitet same vladavine prava. Korupcija pridonosi povećanju društvenih razlika među ljudima, s jedne strane dolazi do necijenjenja rada i obrazovanja, a s druge strane do neosnovanog bogaćenja i raznih vidova protekcija. Učinak državnih institucija i prihod države, samim time, je smanjen. Otkrivanje i progon koruptivnih kaznenih djela znatno je otežan, s obzirom na umiješanost malog broja aktera koji su upućeni jedan na

⁴ Nekažnjavanje za počinjeno kazneno djelo, daje daljnji poticaj za nezakonito ponašanje

⁵ U razdoblju od 1996. do 2000. godine podneseno je ukupno 475 kaznenih prijava za kaznena djela iz članaka 347., 348., 343., 338. i 289. stavak 2. i 3. KZ-a. U tom razdoblju optužene su 333 osobe, a pravomoćno je osuđena 171 osoba. Kaznom zatvora osuđeno je 19 osoba za kaznena djela primanja i davanja mita, uvjetnom osuđeno 122 osobe, a novčanom kaznom 30 osoba. U 2001. godini za korupcijska kaznena djela prijavljeno je ukupno 114 osoba od čega za kazneno djelo primanja mita iz članka 347. KZ-a 50 osoba, a za kazneno djelo davanja mita iz članka 348. KZ-a 58 osoba.; Nacionalni program za borbu protiv korupcije s akcijskim planom za borbu protiv korupcije; NN 34/02

⁶ Prema KZ/97, koruptivnim kaznenim djelima smatraju se davanje i primanje mita (članak 347., i 348. KZ-a), protuzakonito posredovanje (članak 343. KZ-a), zlouporaba obavljanja dužnosti državne vlasti (članak 338. KZ-a), zlouporaba položaja i ovlasti (članak 337. KZ-a), zlouporaba u postupku stečaja (članak 283. stavak 2. i 3. KZ-a), nelojalna konkurencija u vanjskotrgovinskom poslovanju (članak 289. stavak 2. KZ-a), sklapanje štetnih ugovora (članak 249. KZ-a), odavanje službene tajne (članak 351. KZ-a) te izdavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne (članak 295. KZ-a)

⁷ Rezultati istraživanja Eurobarometra o percepciji korupcije iz 2013.g. pokazali su sljedeće:
- 94% hrvatskih ispitanika vjeruje da je korupcija u njihovoj zemlji široko rasprostranjena (prosjek za EU: 76 %)

- 55% ispitanika smatra da korupcija utječe na njihov svakodnevni život (prosjek za EU: 26 %)

- 89% ispitanika mišljenja je da su podmićivanje i veze često najlakši način dobivanja određenih javnih usluga u Hrvatskoj (prosjek za EU: 73 %); http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_croatia_chapter_hr.pdf; 27.09.2014.

drugoga i u kojem svatko nalazi i ima svoj interes, tako da je korupciju nemoguće realno statistički prikazati. Za pretpostaviti je, da je siva zona znatno veća, nego podaci koji prikazuju pojave i učestalost činjenja ovih kaznenih djela. Korupcija predstavlja ozbiljan društveni i državni problem, a uz unapređenje pravnog i institucionalnog okvira u suzbijanju korupcije, Republika Hrvatska mora, prije svega, podići svijest društva i svakog pojedinog građana o opasnosti i štetnosti korupcije kao i o nužnosti njenog sprečavanja, progona i sankcioniranja. Prema građanskopravnoj konvenciji o korupciji, pojam "korupcija" znači traženje, nuđenje, davanje ili primanje, izravno ili neizravno, mita ili bilo koje druge nedopuštene koristi ili mogućnost stjecanja takve koristi koja remeti pravilno izvršavanje bilo koje dužnosti ili ponašanje koje se traži od primatelja mita, nedopuštene koristi ili mogućnosti stjecanja takve koristi.⁸

Vrhovni sud je u jednoj od svojih odluka naveo: "Kaznena djela primanja i davanja mita za društvo koje želi biti pravna država spadaju među najopasnija kaznena djela: ona negiraju jednu od temeljnih vrijednosti civiliziranog društva - jednakost građana. Primanje mita dovodi do nepovjerenja građana u tijela vlasti. Ono potiče društvenu i individualnu nejednakost i negativno utječe na društvenu stabilnost i opću socijalnu sigurnost. Propisivanjem kaznenog djela primanja mita štiti se ne samo javni poredak u cjelini, već i povjerenje građana u institucije države koje postoje kako bi osigurale građanima zakonito, moralno i prihvatljivo ponašanje svih subjekata u odnosima s tim građanima."⁹

3. KORUPCIJA IZMEĐU UGOVORNIH LIJEČNIKA OBITELJSKE MEDICINE I TVORNICE LIJEKOVA FARMAL-AFERA HIPOKRAT

Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta u predmetu *Farmal* naložio je provođenje istrage protiv više od 400 liječnika, ljekarnika, predstavnika i stručnih suradnika zaposlenih u farmaceutskoj kući kao i same tvrtke Farmal zbog postojanja osnova sumnje da su počinili jedno ili više kaznenih djela protiv službene dužnosti. Navode se kazneno djelo *primanje mita* čl.293.st.2. KZ/11, odnosno čl.347.st.2. KZ/97, *davanje mita* čl.348.st.2. KZ/97 uz primjenu čl.60 KZ/97, *zlouporaba položaja i ovlasti* čl.337.st. 1. i 3. KZ-a, *poticanje na zlouporabu položaja i ovlasti* čl.337. st.1. i 3. KZ-a u vezi članka 37. KZ-a., ali i kaznena djela protiv javnog reda; *udruživanje za počinjenje kaznenih djela* čl.333.st.3. KZ/97, *sudjelovanje u zločinačkom udruženju*, čl.328.st.2. KZ/11, itd.

⁸ Čl.2. Zakona o potvrđivanju građanskopravne konvencije o korupciji, NN-Međunarodni ugovori br. 06/03

⁹ Iz presude Vrhovnog suda, Broj: I Kž-Us 60/10-6

Istraga je, što se tiče kaznenog djela primanja mita, čl.293.st.2. KZ/11, odnosno čl.347.st.2. KZ/97, dakle, nepravog pasivnog podmićivanja, pokrenuta zbog postojanja osnova sumnje da su određeni liječnici primili od Farmala d.d. dogovorenu nagradu za propisivanje recepata s njihove liste. Iz istraživanja pravomoćnih presuda Županijskog suda u Zagrebu u predmetu Farmal,¹⁰ proizlazi što se sve pojedinim liječnicima stavlja na teret; *da je za propisivanje recepata za lijekove iz ponude Farmala s liste HZZO-a svojim pacijentima, prima/la od Farmala d.d. putem stručnog suradnika Farmala d.d. nagradu, u vidu:*

- vrijednosnih bonova za kupovinu robe u trgovačkim kućama u mjesečnom iznosu od 500,00kn,
- vrijednosnih bonova u vrijednosti od 300,00 kuna,
- vrijednosnih bonova u vrijednosti od 7.000,00 kuna,
- jednog ruksaka M.P. vrijednog preko 1.000,00kuna,
- Galko kožne torbe vrijedne 1.200,00 kuna,
- liječničke torbe vrijednosti 3.961,83 kune,
- tepiha vrijednosti 1.000,00 kuna,
- cjelokupno plaćenih troškova putovanja u Istanbul za posjetu tvornici lijekova Bilim vrijednosti oko 7.000,00 kuna,
- plaćenih troškova ljetovanja tijekom ljeta 2012.g. od Farmala d.d. od oko 5.000,00 kuna,
- LCD televizora vrijednosti 5.801,57 kuna,
- mobilnog telefona vrijednosti 3.700,00 kuna,
- prijenosnog računala vrijednosti 6.114,00 kuna,
- Samsonite torbe vrijednosti 2.417,00 kuna,
- turističkog izleta u Beč o trošku Farmala vrijednosti 337,18 kuna,
- zatražene pegle vrijednosti 550,00 kuna,
- turističkog putovanja u Budimpeštu vrijednosti 1.300,00 kuna,
- karti za bazen u Koprivnici vrijednosti 400,00 kuna,
- nagrade u gotovom novcu u iznosu od 150,00 kuna,
- printera vrijednosti 415,00 kuna,
- donacije za ultrazvuk vrijednosti 12.000,00 kuna, od čega je primljena prva rata u iznosu od 2.000,00 kuna,
- participiranja plaćanja tečaja ultrazvuka dojke vrijednosti oko 9.500,00 kuna i slično.

Optužnicom se predsjedniku Uprave farmaceutske kuće i još četvero direktora stavlja na teret da su, *od 2009. godine do 12. listopada 2012., u Ludbregu, u cilju ostvarivanja što veće prodaje lijekova, ustrojili i vodili kontinuirano povezivanje većeg broja liječnika i ljekarnika na području Hrvatske kao primatelja*

¹⁰ Uzorak od 227 pravomoćnih osuđujućih presuda Županijskog suda u Zagrebu

mita od strane farmaceutske kuće. U cilju realizacije navedenog, od okrivljenih stručnih suradnika, zaposlenika farmaceutske kuće, tražili su da u ime farmaceutske kuće kontaktiraju liječnike i ljekarnike te da im nude i daju vrijednosne bonove, novac, plaćaju putovanja na račun farmaceutske kuće i druge darove u vrijednosti od pet do deset posto od vrijednosti propisanih lijekova. Liječnicima kao protuuslugu za propisivanje lijekova iz njihove ponude, a ljekarnicima kao protuuslugu za naručivanje i evidentiranje izdavanja lijekova.¹¹

Stručnim suradnicima Farmala d.d. stavljeno je na teret da su liječnicima primarne zdravstvene zaštite, ovlaštenim ispred Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje propisivati osiguranicima obveznog zdravstvenog osiguranja recepte za lijekove s liste HZZO-a, za propisivanje recepata za lijekove iz ponude Farmala s liste HZZO-a, nudili i davali nagradu u vidu vrijednosnih bonova za kupovinu robe u trgovačkim kućama, novca, putovanja i drugih poklona, na što su navedeni liječnici primarne zdravstvene zaštite i ljekarnici pristali te primali od Farmala d.d. dogovorenu nagradu, dakle da su **odgovornoj osobi** dali dar da u granicama svoje ovlasti obavi opisanu radnju koju bi morala obaviti i opisanim kaznenim djelima drugoga **s namjerom** potaknuli da kao odgovorna osoba s ciljem da drugoj pravnoj osobi pribavi korist iskoristi svoj položaj, a kaznenim djelom je pribavljena imovinska korist i nanosena šteta.¹² Dakle, stručne suradnike Farmala i ovlaštene osobe za zastupanje Farmala tereti se da su podmićivanjem liječnika i ljekarnika, kako bi pribavili značajnu imovinsku korist trgovačkom društvu Farmal d.d. i ostvarili što veću prodaju lijekova iz ponude Farmala d.d., sukladno opisanom planu i uputama, a omogućavanjem neosnovanog izdavanja recepata za lijekove iz ponude Farmala, oštetili HZZO za točno neutvrđeni iznos.

Trgovačkom društvu Farmal d.d. stavljeno je na teret da je ostvarenjem imovinske koristi odgovorno za *kaznena djela protiv službene dužnosti - davanjem mita*, opisanom u članku 348.st.2. KZ-a i *zlouporabom položaja i ovlasti* opisanom u čl. 337. st.1. i 3. KZ-a u vezi čl. 37.KZ-a, a sve uz primjenu čl. 60. KZ-a i čl. 3. st.1. Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela.

Liječnicima se stavlja na teret da su, prema čl.293.st.2. KZ/11 odnosno prema čl.347.st.2. KZ/97, počinili kazneno djelo nepravog primanja mita na način da su kao **odgovorne osobe** primile mito da unutar granica svoje ovlasti obave službe-

¹¹ <http://www.dorh.hr/UredZaSuzbijanjeKorupcijeIOrganiziranog>; <http://www.dorh.hr/dorh2712;> (01.09.2014.)

¹² Iz presuda Županijskog suda u Zagrebu br:7 KOV-US-28/14, 7 KOV-US-84/14, 7 KOV-US-44/14, 7 KOV-US-3/15, 7 KOV-US-29/14, 7 KOV-US-4/15, 7 KOV-US-65/14, 7 KOV-US42/14, 7 KOV-US-43/14, 7 KOV-US-16/14, 7 KOV-US-39/14

nu odnosno drugu radnju koju bi ionako morale obaviti¹³ (bolesnom pacijentu bi lijek morali propisati, međutim u nekom slučaju bi to i bio Farmal, dok u drugom može biti i lijek druge tvornice lijekova - Belupo, Krka, PharmaS, Lek Ljubljana, Alkaloid Skoplje, itd.)

Odgovornom osobom smatra se fizička osoba koja vodi poslove pravne osobe ili joj je izričito ili stvarno povjereno obavljanje poslova iz područja djelovanja pravne osobe.¹⁴ U jednoj svojoj presudi Vrhovni sud pobliže je determinirao pojam odgovorne osobe: "Kako to ispravno analizira prvostupanjski sud, odgovorna osoba je ona kojoj je povjeren određeni djelokrug poslova iz područja djelovanja pravne osobe, a u što u svakom slučaju spada, u situaciji notorno nedostatnih medicinskih kapaciteta, određivanje redosljeda prioriteta za obavljanje operativnih zahvata na srcu. Neovisno o opisu poslova i radnih zadataka optuženika kroz čitavo inkriminirano vrijeme, iz iskaza brojnih svjedoka nedvojbeno proizlazi da je upravo on bio taj koji je određivao među većim brojem pacijenata koji čekaju na red za operaciju, kada će koji od njih biti operiran. Prema ustaljenoj sudskoj praksi za postojanje svojstva odgovorne osobe nije nužno da krug poslova koji se odnose na područje djelovanja pravne osobe bude normativnim aktom određenoj osobi povjeren. Za postojanje ovoga svojstva dostatno je i faktično obavljanje takvih poslova, što je optuženi Š. nedvojbeno radio. Upravo on je bio osoba, kako to ispravno utvrđuje prvostupanjski sud, koji je među većim brojem pacijenata utvrđivala prioritet, a time i redosljed za provođenje traženog medicinskog zahvata čime je konzumirala obavljanje djelokruga poslova iz nadležnosti pravne osobe."¹⁵

Počinitelj kaznenog djela primanja mita može biti jedino službena¹⁶ ili odgovorna osoba čime ovaj delikt spada u *delictum proprium*.

Oblik krivnje koji se kod počinitelja kaznenih djela primanja mita traži je **izravna namjera**. *Modus operandi* je, dakle, namjera pribavljanja imovinske koristi kroz zakonite radnje-propuste u slučaju liječnika, ali i kroz nezakonite radnje-propuste. Isto proizlazi i iz sudske prakse Vrhovnog suda: "Primanje mita, iako nema sva obilježja kaznenog djela zlouporabe službenog položaja je poseban oblik tog kaznenog djela gdje počinitelj ima *namjeru* sebi ili drugom pribaviti imovinsku

¹³ Ibid.

¹⁴ Čl.87.st.6. Kaznenog zakona, NN 125/11, 144/12

¹⁵ Iz presude Vrhovnog suda broj: I Kž 1116/08-7

¹⁶ Službena osoba, prema KZ-u, je državni dužnosnik ili službenik, dužnosnik ili službenik u jedinici lokalne i područne (regionalne) samouprave, nositelj pravosudne dužnosti, sudac porotnik, član Državnog sudbenog vijeća ili Državnoodvjetničkog vijeća, arbitar i javni bilježnik kao i osoba koja u Europskoj uniji, stranoj državi, međunarodnoj organizaciji koje je Republika Hrvatska član, međunarodnom sudu ili arbitraži čiju sudbenost Republika Hrvatska prihvaća, obavlja navedene dužnosti; čl.87.st.3. Kaznenog zakona, NN 125/11, 144/12

korist i to u vezi s vršenjem službe."¹⁷ "Oblik krivnje s kojim je postupao jasno proizlazi iz ukupnosti obrazloženja prvostupanjske presude budući se ovo kazneno djelo ionako može počinuti jedino s izravnom namjerom."¹⁸

Čim službena ili odgovorna osoba – u ovom slučaju liječnik zahtijeva ili primi mito odnosno čim prihvati ponudu ili obećanje mita imamo *delictum consummatum*, dakle djelo se smatra dovršenim te se radi o formalnom kaznenom djelu; dok je potpuno irelevantno da li je ta osoba obavila službenu ili drugu radnju koju bi morala obaviti ili nije obavila službenu ili drugu radnju koju ne bi smjela obaviti kao što je irelevantna i sama činjenica da li je mito zaista na kraju i primljeno. Isto stajalište vidljivo je i iz sudske prakse Vrhovnog suda: "Nema sumnje da se u takvim radnjama optuženika stječu sva bitna obilježja kaznenog djela primanja mita, koje je dovršeno već u trenutku zahtijevanja dara, kojeg je optuženik nakon toga i primio, pa sve kasnije poduzete radnje – povrat novca ... nisu od značaja budući su uslijedile nakon već dovršenog kaznenog djela."¹⁹ Naime, da bi se kazneno djelo primanja mita smatralo dovršenim moraju biti ostvarena dva odlučujuća elementa: sporazum oko mita i svijest odnosno znanje službene ili odgovorne osobe za protučinidbu; što navodi i sudska praksa: "Prema tome, optuženik je kazneno djelo primanja mita od 08. rujna 2006. već počinio kada je tog dana od B. zatražio novčanu svotu kao protuuslugu za obavljene operativni zahvat i zahvat koji treba još obaviti, tako da se u kasnijem njegovom postupanju radi samo o realizaciji onog što je već dogovoreno. Kao što je već također bilo rečeno, kazneno djelo iz čl. 347. KZ-a je dovršeno već u trenutku kada odgovorna osoba zahtijeva ili primi dar ili obećanje dara, a nije relevantno je li primatelj mita radnju uistinu namjeravao obaviti ili nije, kao što nije bitno, jer ne ulazi u opis djela, niti to je li kasnije radnja koja je obećana izvršena ili nije. Dakle, bitan je samo sporazum o mitu, a sve ostalo s aspekta počinjenja kaznenog djela više nije važno."²⁰ Pojašnjeno navodi i *Derenčinović* "Djelo je dovršeno u trenutku izražavanja spremnosti za počinjenje povrede službene dužnosti (ako je jednostrano i radi se o zahtjevu), ili u trenutku sklapanja izričitog ili prešutnog saveza između aktivnog i pasivnog podmičivača"²¹ Činjenica, da mito nije faktički primljeno, može biti od ujecaja jedino pri odmjeravanju kazne, ukoliko sud utvrdi postojanje određenih olakotnih okolnosti, stoga, i sama vrijednost mita (danog ili obećanog) nije od značaja za postojanje kaznenog djela kao ni okolnost da službena

¹⁷ Iz presude Vrhovnog suda Broj: I Kž-Us 14/09-3

¹⁸ Iz presude Vrhovnog suda RH, Broj: I Kž 82/05-6

¹⁹ Iz presude Vrhovnog suda I Kž 259/07-5

²⁰ Iz presude Vrhovnog suda RH Broj: I Kž 741/07-5

²¹ *Derenčinović*, D.: Kazneno djelo davanja mita u hrvatskom i usporednom kaznenom zakonodavstvu i sudskoj praksi-kritička analiza dijelova inkriminacije i nekoliko prijedloga de lege ferenda; Hrvatska pravna revija 2001/3, str.5. http://www.pravnadatoteka.hr/pdf/Derencinovic_Davor_kazneno_djelo_davanja_mita_u_hrvatskom_i_ustorednom_kaznenom_zakonodavstvu_i_sudskoj_praksi.pdf, (02.11.2014.)

odnosno odgovorna osoba u trenutku sporazuma oko nagrade ili zahtjeva mita nije kasnije imala namjeru i izvršiti odnosno propustiti radnju koja se od nje tražila; što potvrđuje i sudska praksa: “Međutim, za ostvarenje bića predmetnog oblika kaznenog djela primanja mita iz članka 347. stavka 1. KZ/97 (tzv. pravog pasivnog podmićivanja) nije uopće bitno je li službena osoba u trenutku primanja mita imala namjeru obaviti dužnu ili zabranjenu službenu ili drugu radnju, niti je odlučno je li takvu radnju kasnije i obavila. Naime, primanje mita je formalno kazneno djelo, a to znači da se iscrpljuje u samom zahtijevanju ili primanju dara ili kakve druge koristi, ili primanju obećanja dara ili koristi, time je ono dovršeno, neovisno o tome je li službena ili odgovorna osoba poduzela službenu ili drugu radnju zbog koje je mito dano, zahtijevano ili obećano, a njeno kasnije obavljanje zabranjene radnje ili neobavljanje dužne radnje može biti samo od utjecaja na visinu kazne.”²² Sukladno tome, pokušaj kaznenog djela primanja mita nije niti moguć.

Kao i u ovom aktualnom slučaju korupcije između ugovornih liječnika obiteljske medicine i tvornice lijekova, uglavnom se kaznena djela primanja i davanja mita pojavljuju istodobno te se onda radi o tzv. deliktima susretanja. Zašto uglavnom? Iz razloga što kaznenog djela primanja mita nema bez kaznenog djela davanja mita, i obrnuto, što dovodi do nužnog sudioništva davanja i primanja mita u ostvarenju kaznenih djela, izuzev određenih slučajeva. Tako, primjerice, neće se raditi o kaznenom djelu primanja mita, ukoliko službena ili odgovorna osoba dobije ponudu osobe (davatelja mita) da za određeni novčani iznos ili neku drugu korist obavi neku službenu radnju ili drugu radnju koju bi morala obaviti, a osoba kojoj je ponuđeno mito, to ne prihvati i prijavi davatelja mita za počinjenje kaznenog djela. S obzirom da od potencijalnog primatelja mita nije bilo suradnje, nema u tom slučaju niti korupcijskoga zatvorenoga kruga odnosno nema susretanja kaznenog djela primanja mita i kaznenog djela davanja mita.

U korupcijskom zatvorenom krugu, liječnike se tereti da su mito od stručnih suradnika Farmala dobivali kroz više oblika, od nagrada u vidu vrijednosnih bonova za kupovinu robe u trgovačkim kućama, nagrada u vidu cjelokupno plaćenih troškova turističkog putovanja, nagrada u vidu dara kao što su torbe, ruksaci, Tv prijemnici, mobiteli, klima uređaji, namještaj i razni drugi darovi, ali i plaćenih troškova smještaja i puta na organiziranom stručnom ili znanstvenom skupu od strane tvornice lijekova. Međutim, dio izabranih liječnika primarne zdravstvene zaštite koji su išli na sporna putovanja koja su im bila predstavljena kao stručni ili znanstveni skupovi i koji su u načelu bili vezani uz promociju određenog lijeka našli su se kao žrtva neuređenog sistema u zdravstvu.²³

²² Iz presude Vrhovnog suda, Broj: I Kž-Us 60/10-6

²³ “760 liječnika na popisu je u izvještajima koje su farmaceutske kompanije dostavile HZZO-u, kojim su platili sudjelovanje na kongresu ili predavanje”; Samostalni sindikat zdravstva i socijalne skrbi Hrvatske, <http://sszssh.hr/>; (07.10.2014.)

4. BLANKETNI PROPISI KOJI SE ODNOSU NA SURADNJU IZMEĐU LIJEČNIKA OBITELJSKE MEDICINE I TVORNICE LIJEKOVA

Suradnja između liječnika obiteljske medicine i tvornice lijekova regulirana je u zdravstvu Ugovorom o etičkom oglašavanju lijekova i Kodeksom ponašanja inovativnih proizvođača lijekova, dok su Pravilnicima, Pravilnikom o izdavanju, obnavljanju i oduzimanju odobrenja za samostalni rad (licence) i Pravilnikom o trajnoj medicinskoj izobrazbi, liječnicima medicine propisani uvjeti i postupak izdavanja, obnavljanja i oduzimanja odobrenja za samostalan rad (licence) te način, rokovi i postupak njihove trajne medicinske izobrazbe.

4.1. Ugovor o etičkom oglašavanju lijekova

Ugovorom o etičkom oglašavanju lijekova koji je Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje sklopio s farmaceutskim tvrtkama propisana je obveza farmaceutske tvrtke da 3% svog prihoda deponira u određenim vremenskim razdobljima na račun HZZO-a, a isti farmaceutska tvrtka nakon toga može koristiti za vlastitu promidžbu, sponzoriranje kongresa i simpozija, financiranje putovanja liječnika pa i manje poklone liječnicima u iznosu do najviše 1.000,00kn po jednom ugovornom liječniku HZZO-a, a na ime sponzorskog materijala, darova, reprezentacijskih i sličnih troškova.²⁴ Farmaceutske tvrtke imaju obvezu podnijeti HZZO-u detaljan izvještaj o trošenju deponiranih sredstava²⁵ koji uključuje i navođenje liječnika kao i drugih zdravstvenih djelatnika koji sudjeluju u promidžbi farmaceutske tvrtke.²⁶ Ugovorom je isto tako propisano da tvornica lijekova može višak

²⁴ “Farmaceutske tvrtke koje s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje (HZZO) sklope Ugovor o etičkom oglašavanju lijekova morat će zavodu uplatiti 3% od prošlogodišnjeg prometa lijekovima, odnosno novac koji troše na marketing i promociju lijekova, a on će biti usmjeren u posebni fond za edukacije liječnika. Novac bi se uplaćivao kvartalno u posebni fond. Na kraju kvartala “prebijao” bi se s iznosom koji su farmaceuti u tom razdoblju potrošili na marketing, sponzorstva i stručne skupove, pa bi im eventualni višak novca bio vraćen. Za to vrijeme HZZO će kontrolirati koliko je, u koju svrhu i na koga farmaceutska tvrtka trošila novac te kažnjavati moguće zlouporabe odnosno uvjetovanje propisivanja nekog lijeka.” HZZO: Upravno vijeće prihvatilo ugovor o etičkom oglašavanju lijekova; <http://www.belupo.hr/Default.aspx?sid=10642;> (01.10.2014.)

²⁵ Kompjuterski program HZZO Report namijenjen je farmaceutskim kompanijama koje prema Ugovoru o etičkom oglašavanju lijekova imaju obavezu elektronički kvartalno izvještavati HZZO o troškovima promocije svojih lijekova; [http://www.mit-software.hr/produkti/taktika/hzzo_report/;](http://www.mit-software.hr/produkti/taktika/hzzo_report/) (01.10.2014.)

²⁶ Prema Ugovoru, sve troškove vezane uz promociju lijekova te sve vrste naknada zaposlenima u zdravstvu, farmaceutske tvrtke dužne su prijaviti HZZO-u kako bi se osiguralo transparentno praćenje odredbi Ugovora te im dostaviti sljedeće podatke: OIB i ime liječnika / ustanove, ustanova zaposlenja, datum i mjesto, iznos u kn, prirodu i namjenu troška te lijek uz koji je trošak vezan.

deponiranog novca koji se nije potrošio, a ostao je na računu HZZO-a, povući na temelju konačnog godišnjeg obračuna. HZZO može kazniti neetičko oglašavanje lijekova sukladno *Ugovoru* pa tako farmaceutskim tvrtkama može izreći kaznu u vidu zadržavanja kvartalnog depozita, ali i brisanja zamjenjivih lijekova s liste i obavještanja osiguranika o neetičnom poslovanju tvrtke.

Postavlja se pitanje je li liječnicima propisana nužna obvezna edukacija i usavršavanje izvodiva na jedini mogući lukrativni način kroz financiranje od strane farmaceutskih kuća? Bi li liječnici bili uskraćeni za znanje, ukoliko ne bi prisustvovali stručnim seminarima i kongresima jer sami ne bi bili u financijskoj mogućnosti pokriti troškove takvih putovanja, smještaja, a i same kotizacije s obzirom da bi to predstavljalo veliki izdatak za njihova primanja pa zbog toga pristaju da im takva putovanja plati tvornica lijekova. *Ugovor o etičkom oglašavanju lijekova*, potpisan od strane HZZO i nositelja odobrenja za stavljanje gotovih lijekova u promet u Republici Hrvatskoj, stupivši na snagu 01.07.2010.g., navodi obvezu nositelja odobrenja za stavljanje gotovih lijekova u promet da urede informiranje i obavještanje o lijekovima koje organiziraju ili financiraju na stručnim sastancima, predavanjima ili stručnim skupovima tako da ono bude edukativno i znanstveno utemeljeno te da takvi skupovi i putovanja imaju 75% stručan karakter.²⁷

Kako naći društveno prihvatljiv model financiranja stručnog usavršavanja liječnika s obzirom da je konstantna i cjeloživotna izobrazba i usavršavanje liječnika obveza propisana zakonima i podzakonskim aktima, ali i aktima Hrvatske liječničke komore? Pogotovo što je farmaceutskim tvrtkama dana mogućnost organiziranja raznih oblika medicinskog usavršavanja, ali time onda i mogućnost sponzoriranja troškova liječnicima za sudjelovanje na stručnim i znanstvenim skupovima, što uključuje pokriće troškova kotizacije, puta, smještaja i prehrane.

Svim izabranim doktorima primarne zdravstvene zaštite i svim bolničkim ustanovama poslana su odredbe Ugovora o etičkom oglašavanju koje se odnose na njih, dakle odredbe koje se izravno odnose na postupanje nositelja odobrenja prema ugovornim doktorima Zavoda i doktorima iz ugovornih zdravstvenih ustanova Zavoda.²⁸ Odredbe Ugovora iz kojih proizlaze prava i obveze liječnika podijeljena su u sedam skupina. One obuhvaćaju pravila dozvoljenog etičkog i nedozvoljenog neetičkog ponašanja predstavnika farmaceutskih tvrtki i liječnika s kojima ostvaruju suradnju. U nastavku ćemo ih proanalizirati.

²⁷ http://www.cezih.hr/dokumenti/20100701_Obavijest_o_etickom_oglasavanju.pdf; (27.09.2014.)

²⁸ Ministarstvo socijalne skrbi i HZZO: Brošura Ugovora o etičkom oglašavanju lijeka namijenjena liječnicima; 05/2011

Odredba prve skupine pravila navodi da je dozvoljeno iznositi samo istinite podatke o lijekovima. Ova odredba nije sporna budući da se liječnici takvih pravila pridržavaju iz razloga što spadaju u osnovni liječnički kodeks ponašanja. Tako je, primjerice, strogo zabranjeno navođenje na pomisao da lijek nema nuspojava ili navođenje preporuka za korištenje lijeka od strane određenih poimence zdravstvenih radnika koji bi zbog svoje popularnosti mogli utjecati na korištenje lijekova.

Odredba druge skupine pravila navodi da sadržaj stručnih predavanja mora biti edukativan na način da nestručni i promotivni sadržaj skupa ne smije prelaziti četvrtinu ukupnoga vremena. Zasigurno ostvarivo u teoriji, ali pitanje u praksi, stoga potrebno je da nadležna institucija ima u tome kompletan nadzor.

Treća skupina pravila odnosi se na obvezu prijave stručnih skupova i studija te se nužnim nameće prijaviti sadržaj, mjesto i vrijeme održavanja skupa kao i njihove predavače. Iz dosadašnje prakse proizlazi da se ova odredba poštuje s obzirom da HZZO raspolaže navedenim podacima.

Odredba četvrte skupine nameće zabranu farmaceutskim tvrtkama davanja darova, novca i bilo kakve druge imovinsko-materijalne koristi liječnicima za propisivanje lijekova. Odredba čije se kršenje, s opravdanjem, stavlja na teret farmaceutskoj tvrtki Farmal.

Peta skupina pravila navodi dopušteno petnaest minutno vremensko trajanje posjeta stručnog suradnika farmaceutske tvrtke liječniku i to samo jedan put mjesečno, za promociju lijeka, izuzev kada liječnik pozove nositelja odobrenja radi informiranja o ispitivanju lijeka, nuspojavama ili kvaliteti lijeka. Jednom riječju, odredba koja baš i nema pretjerano smisla. Očigledno se htjelo osigurati da pacijenti ne trpe i ne čekaju, ali sasvim pogrešno determinirano.

Šesto pravilo navodi da je godišnje dopušteno na pojedinog liječnika potrošiti iznos od najviše 1.000kn u vidu sponzorskog materijala, darova, reprezentacijskih i sličnih troškova. Nije li to protivno odredbama KZ-a? Nužnim se nameće, navedenu odredbu izmijeniti odnosno brisati. Eventualno može glasiti, u skladu sa Zakonom o sprječavanju sukoba interesa²⁹, pojedinom liječniku dozvoljeno je ostaviti sponzorski materijal ili mali znak pažnje koji ne prelazi vrijednost od 500,00 kn po liječniku godišnje te ne smije biti u novčanom ekvivalentu odnosno gotovom novcu, niti bonovima koji su u biti zamjena za gotov novac. Nadalje, navodi se da su od toga limita izuzeta sponzorstva za prisustvovanje stručnim

²⁹ "Dužnosnik smije zadržati samo dar simbolične vrijednosti i to najviše u vrijednosti do 500,00 kuna od istog darovatelja"; čl.11.st.1. Zakona o sprječavanju sukoba interesa, NN br.48/13

i znanstvenim sastancima, predavanjima i sličnim skupovima u Republici Hrvatskoj i inozemstvu. Je li dopustivo da takvo putovanje, organizirano u zemlji ili inozemstvu, zbog toga što ima karakteristike stručnog ili znanstvenog skupa, bude besplatno za liječnike? Prema sadašnjim propisima jest, ukoliko ima sve kumulativno ispunjene pretpostavke: da je riječ o znanstvenom ili stručnom skupu, da se financira iz deponiranih sredstava kod HZZO, a u koji HZZO ima uvid i o kojem ima sve potrebne podatke. To je navedeno i u sedmom pravilu koje obvezuje farmaceutske tvrtke da sve troškove vezane uz promociju lijekova te sve vrste naknada zaposlenima u zdravstvu, prijave HZZO-u kako bi se moglo osigurati transparentno praćenje odredbi Ugovora.³⁰ *Farmal* je, isto tako, sva putovanja uredno i transparentno prijavio HZZO-u te sukladno tome dostavio i popis liječnika koji su išli na konkretna putovanja.³¹

Za sad je tako, pravno dopustivo, međutim, nužna je kompletna reorganizacija zdravstva u pogledu stručnog usavršavanja liječnika i suradnje s farmaceutskim tvrtkama. Nasuprot tomu, ima i slučajeva u kojima se određeni liječnici terete da su primili mito od *Farmal*-a u vidu plaćenog putovanja, no iz analize pravomoćnih presuda proizlazi da takva putovanja nisu bila okarakterizirana kao stručna ili znanstvena putovanja. Da li je liječnicima prije polaska na put odnosno prilikom poziva bilo rečeno o kakvom se putu radi (je li u pitanju kongres ili dobrovoljni izlet u obilazak tvornice lijekova) ili je prešućeno, da li je HZZO imao uvid u konkretna takva putovanja, a jest, zašto nije poslao obavijest liječnicima da prisustvo na tom putu Hrvatska liječnička komora neće bodovati, nadalje je li to uopće u njegovoj nadležnosti, a jest s obzirom da je Ugovorom propisana obveza HZZO da kontrolira koliko je, u koju svrhu i na koga farmaceutska tvrtka trošila novac, a ako ustanovi moguću zlouporabu kažnjavat će ju. Da li bi liječnik, pristao na takav put, za koji unaprijed zna da mu neće biti priznat pri obnavljanju licence za samostalan rad, a prihvati li ga izlaže se još i dodatnoj kaznenoj odgovornosti? Znanstveni i stručni skupovi koji su u organizaciji tvornice lijekova, moraju transparentno biti označeni kao takvi, kako liječnici ne bi bili dovedeni u zabludu, da im se određeno putovanje predstavi kao znanstveni odnosno stručni skup, a da se na kraju ispostavi da takvo putovanje ipak nema navedeni karakter. Dakle, sve to govori u prilog jedne nesređene situacije, stoga, nužnim se nameće donošenje *lex specialis* zakona koji će pravno determinirati i regulirati suradnju između liječnika obiteljske medicine i tvornice lijekova.

³⁰ Tvrtke HZZO-u dostavljaju sljedeće podatke: OIB liječnika/ustanove, ime liječnika i ustanove, ustanova zaposlenja, datum i mjesto, iznos u kn, prirodu troška, namjenu troška i lijek uz koji je trošak vezan; Odredbe Ugovora o etičkom oglašavanju lijekova koje se odnose na liječnike, Brošura

³¹ "...pregledom upisnika nije utvrđeno da je HZZO podnio prijavu protiv navedenih farmaceutskih kuća zbog nezakonitosti u poslovanju i pokušaja podmićivanja liječnika opće prakse" Iz priopćenja USKOK-a, <http://www.dorh.hr/Priopcenje13>; (07.10.2014.)

4.2. Kodeks ponašanja inovativnih proizvođača lijekova

Hrvatska udruga inovativnih proizvođača lijekova *CARPC*,³² dana 22. prosinca 2009. godine, s ukupno 22 tvrtke članice, donijela je Etički Kodeks koji se odnosi na oglašavanje lijekova koji se izdaju na recept i medicinskih proizvoda prema zdravstvenim radnicima u Republici Hrvatskoj, ali i na, zbog toga potrebnu, komunikaciju zdravstvenih radnika i proizvođača lijekova. Kodeksom je dopušteno³³ upućivanje zdravstvenih radnika na Sastanke, na trošak proizvođača lijeka, bilo da je proizvođač lijeka organizator ili suorganizator takvog Sastanka ili ne, pod uvjetom da se pridržava sljedećih uvjeta:

- 1 - *zdravstvenom radniku ne smije platiti naknadu za vrijeme provedeno na Sastanku,*
- 2 - *upućivanje zdravstvenog radnika na Sastanak ne smije biti učinjeno kao sredstvo kojim se utječe na poticanje preporučivanja, propisivanja, kupnje, nabave, prodaje ili izdavanja lijeka,*
- 3 - *u slučaju Međunarodnih sastanaka, za zakonitost svih plaćanja izvršenih zdravstvenom radniku od strane proizvođača lijeka primijeniti će se pravila države u kojoj odnosni zdravstveni radnik obavlja svoju profesiju, a ne pravila države u kojoj se Međunarodni sastanak održava;*
- 4 - *pri upućivanju zdravstvenih radnika na Sastanke dozvoljeno je sponzorirati samo troškove kotizacije, puta, smještaja i prehrane*³⁴

Ugovor o etičkom oglašavanju lijekova i Kodeks ponašanja inovativnih proizvođača lijekova, propisi su koje su tvornice lijekova, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje i Ministarstvo zdravlja donijeli i usvojili između liječnika i proizvođača (tvornica) lijekova, a koji su u određenim odredbama u koliziji s postojećim kaznenim zakonodavstvom. Za postojanje kaznenog djela primanja mita liječnici ne mogu ponuditi dokaz, kako bi se oslobodili optužbe, koliko su i čijih lijekova

³² Udruga je krajem 2013.g. promijenila naziv u *Inovativna farmaceutska inicijativa* te danas predstavlja udruženje od 24 inovativne farmaceutske kompanije koje zapošljavaju 918 djelatnika i osiguravaju 59% lijekova u Hrvatskoj; <http://ifi.hr/udruga/>; (27.09.2014.)

³³ Kodeks ponašanja inovativnih proizvođača lijekova; http://www.suprazdravlje.hr/uploads/Kodeks_inovativnih_proizvodjaca_lijekova.pdf; Na temelju članka 16. Statuta, Skupština Inovativne farmaceutske inicijative, na sjednici održanoj 30.06.2014. godine u Zagrebu, donijela je nešto malo izmijenjen Kodeks ponašanja inovativnih proizvođača lijekova; <http://ifi.hr/downloads/1.%202014%2007%2001%20KODEKS%20iF!%20Zdravstveni%20djelatnici.pdf>, (27.09.2014.)

³⁴ Plaćeni troškovi putovanja priznaju se samo za putovanja zrakoplovom u ekonomskoj klasi, a iznimno u poslovnoj klasi pod uvjetom da let u jednom smjeru traje duže od 4 sata ukupnog vremena leta. Smještaj može biti baziran na hotelu koji kvalitetom odgovaraju hotelu koji prema hrvatskoj kategorizaciji hotela ima najviše 4 zvjezdice, a dozvoljen je u slučajevima ukoliko Sastanak traje minimalno 5 sati i više, a organiziran je u jutarnjim ili večernjim terminima ili u slučajevima kad je udaljenost Sastanka veća od 50 km; Članak 11.st.2. Ibid.

na mjesečnoj ili godišnjoj razini propisivali, a iz kojeg bi bilo razvidno da je svaka tvornica lijekova podjednako zastupljena, s obzirom da je ta činjenica potpuno irelevantna za postojanje kaznenog djela primanja mita, naime, kazneno djelo je dovršeno već samim obećanjem i prihvatom ponude mita. Što liječnici smiju, a što ne smiju prihvaćati od farmaceutskih tvrtki, mogu li liječnici pristajati i odlaziti na stručne i znanstvene skupove u organizaciji tvornice lijekova, mogu li odlaziti na stručna usavršavanja koja su im nužna jer nose bodove pa su time i jedan od uvjeta za produženje licence odnosno odobrenja za samostalan rad? Na upit Ministarstvu zdravlja i direkciji Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, da li se mogu očitovati na pitanje smiju li liječnici prihvaćati odlazak na stručna i znanstvena putovanja koja im financira tvornica lijekova, odgovor nije dobiven.

Plaćena putovanja liječnicima od strane tvornice lijekova za njihova stručna i znanstvena usavršavanja koja su vezana za predstavljanje nekog novog lijeka,³⁵ kao što je u praksi uglavnom bilo, nisu sporna niti podliježu kaznenoj odgovornosti, što proizlazi i iz predmeta *Farmal*. Bi li to trebalo biti pravno dopušteno, mislim da ipak treba regulirati *de lege ferenda* zakonom ili pravilnikom, a ne da bude mogućih eventualnih nedoumica između akata, kodeksa, i ostalih ugovora HZZO u odnosu na kazneno zakonodavstvo. Tvornicama lijekova može se ostaviti obaveza da uplaćuju 3% od godišnjeg prihoda u fond HZZO-a iz kojeg je svakoj farmaceutskoj tvrtki prema uplaćenom dozvoljeno trošiti sredstva za promociju, ali daljnje financiranje promidžbe i raspodjelu sredstava u cjelosti treba ipak ostaviti posebnoj jedinici HZZO-a koja bi o tome vodila brigu. Na taj način, tvornice lijekova bi i dalje uplaćivale proviziju za svoju promidžbu, ali bi sve ostalo bilo u kompletnoj domeni i nadzoru HZZO.

Kaznenoj odgovornosti podliježu organizirana i plaćena putovanja liječnicima od strane tvornice lijekova, a koja nemaju karakter stručnog ili znanstvenog skupa. Uopće nije sporno da se koruptivnim ponašanjem smatraju i primanja raznih drugih oblika nagrada, novca, bonova za kupnju robe u trgovačkim centrima, poklona u vidu odjeće, tehnike i ostalih materijalnih stvari.

Većina optuženih liječnika i ljekarnika pokušala je postići nagodbu sa USKOK-om te priznala da se osjećaju krivim za kazneno djelo primanja mita od farmaceutске tvrtke *Farmal*, koje im se stavlja na teret, u zamjenu za blažu kaznu i obećanje da im se neće oduzimati licence za rad.

³⁵ Na liste lijekova od lipnja 2009. do lipnja 2011. uvršteno je ukupno 80 inovativnih, patentiranih lijekova, dok je u razdoblju od sedam godina, od 2002. do 2009. na Liste bilo uvedeno svega 47 novih lijekova; Ugovor o etičkom oglašavanju lijekova, HZZO, 05/2011

4.3. Pravilnik o izdavanju, obnavljanju i oduzimanju odobrenja za samostalni rad (licence) i Pravilnik o trajnoj medicinskoj izobrazbi

*Pravilnik o izdavanju, obnavljanju i oduzimanju odobrenja za samostalni rad (licence)*³⁶ i *Pravilnik o trajnoj medicinskoj izobrazbi*³⁷ taksativno navode načine na koje liječnik može skupiti bodove kako bi obnovio odobrenje za samostalan rad odnosno kako bi obnovio licencu.

Na temelju Pravilnika o izdavanju, obnavljanju i oduzimanju odobrenja za samostalni rad (licence) Hrvatske liječničke komore, liječnik je obavezan svakih šest godina obnoviti postojeću licencu,³⁸ a da bi licencu mogao obnoviti dužan je stručno se usavršavati u skladu s posebnim aktima Komore kojima je reguliran postupak, sadržaj i rokovi trajne medicinske izobrazbe.³⁹ Zahtjevu za obnavljanje odobrenja za samostalan rad (licence)⁴⁰ liječnik je dužan podnijeti uz ostalu

³⁶ *Pravilnik o izdavanju, obnavljanju i oduzimanju odobrenja za samostalan rad (licence)* donijelo je Vijeće Hrvatske liječničke komore 14. lipnja 2013.g., a *Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o izdavanju, obnavljanju i oduzimanju odobrenja za samostalan rad* 15. studenog 2013.g. na temelju članka 13. Zakona o liječništvu („Narodne novine“, broj 121/03, 117/08), članka 39. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Narodne novine“ br. 82/13), Zakona o reguliranim profesijama i priznavanju inozemnih stručnih kvalifikacija („Narodne novine“ br. 124/09 i 45/11), Direktive 2005/36/EC Europskog parlamenta i Vijeća o priznavanju stručnih kvalifikacija od 7. rujna 2005. godine te članka 19. Statuta Hrvatske liječničke komore; <http://www.hlk.hr/875>; 25.09.2014.

³⁷ *Pravilnik o trajnoj medicinskoj izobrazbi* donijelo je Vijeće Hrvatske liječničke komore 14. studenog 2014. godine, na temelju članka 29. Zakona o liječništvu (Narodne novine, broj 121/03, 117/08) i članka 19. točke 1. Statuta Hrvatske liječničke komore (Narodne novine, broj 55/08); <http://www.hlk.hr/869>; 25.09.2014.

³⁸ Prema čl.2.st.3. Pravilnika o izdavanju, obnavljanju i oduzimanju odobrenja za samostalni rad (licence); Redovna licenca izdaje se za razdoblje od šest godina.

³⁹ Čl.39. Ibid.

⁴⁰ Prema Pravilniku, Zahtjevu za obnavljanje odobrenja za samostalan rad (licence) prilaže se sljedeće:

1. presliku prethodnog Odobrenja za samostalan rad (licence) / Rješenja
2. obrazac o bodovanju za provjeru stručnosti liječnika
3. dokaz o sakupljenim bodovima (minimalno 120) u postupku trajne medicinske izobrazbe
4. izjavu o poštivanju odredbi Kodeksa medicinske etike i deontologije Hrvatske liječničke komore
5. potvrdu o uplaćenju članarini
6. dokaz o položenom ispitu pred Ispitnom komisijom Hrvatske liječničke komore
7. potvrdu o privremenoj nezaposlenosti izdanu od nadležnog tijela RH
8. potvrdu o privremenoj nesposobnosti za rad (bolovanju) duljoj od 42 dana izdanu od nadležnog tijela RH
9. potvrdu o roditeljskom dopustu izdanu od nadležnog tijela RH
10. dokumentaciju određenu pozitivnim zakonskim i podzakonskim propisima kojima se uređuje rad stranaca u RH

taksativno navedenu dokumentaciju i dokaz da je skupio minimalno 120 bodova u postupku trajne medicinske naobrazbe,⁴¹ dok bi svake godine trebao, radi kontinuiteta trajne medicinske izobrazbe, steći najmanje dvadeset bodova.⁴² Bodove, nužne za stručno usavršavanje, liječnik može steći:⁴³

- 1 - sudjelovanjem na kongresima/konferencijama
- 2 - sudjelovanjem na simpozijima i drugim oblicima stručnih sastanaka,
- 3 - sudjelovanjem na tečajevima trajne izobrazbe,
- 4 - rješavanjem testova u pisanom i/ili elektroničkom obliku,
- 5 - putem studijskih boravaka u zemlji i inozemstvu,
- 6 - objavljivanjem članaka u stručnim i znanstvenim časopisima kao i stručnih i znanstvenih knjiga i/ili poglavlja u njima,
- 7 - stjecanjem naziva primarijus, stjecanjem statusa specijalista odnosno užeg specijalista,
- 8 - obranom magisterija i doktorata znanosti,
- 9 - završetkom stručnog poslijediplomskog studija,
- 10 - prijavom nuspojava lijekova,
- 11 - praktičnim radom u svrhu medicinske izobrazbe,
- 12 - mentorstvom tijekom specijalizacije, stažiranja,
- 13 - drugim oblicima praktične medicinske izobrazbe

U tablici 1 naveden je primjer vrednovanja u bodovima na temelju kojih liječnici mogu produžiti odobrenje za samostalan rad.

Tablica 1: Primjer vrednovanja kongresa/konferencije kroz bodove⁴⁴

KONGRES/ KONFERENCIJA	VREDNOVANJE U BODOVIMA
domaći kongres/ konferencija	aktivno sudjelovanje pasivno sudjelovanje
15 bodova	10 bodova
međunarodni kongres/ konferencija	aktivno sudjelovanje pasivno sudjelovanje
20 bodova	10 bodova

5. ZAKONSKI OKVIR KORUPTIVNOG KAZNENOG DJELA PRIMANJA MITA

Kazneni zakon poznaje tri oblika primanja mita ili pasivnog podmićivanja: pravo, nepravo i naknadno pasivno podmićivanje.

⁴¹ Čl.19.st.1. Pravilnika o trajnoj medicinskoj izobrazbi; <http://www.hlk.hr/869>; 15.10.2014.

⁴² Čl.19.st.2. Ibid.

⁴³ Čl.3. Ibid.

⁴⁴ Prilog Pravilnika o trajnoj medicinskoj izobrazbi, Bodovne tablice

5.1. Pravo pasivno podmićivanje

Prema čl. 347. st.1. KZ-a iz 1997. g.

Kazneno djelo primanja mita prema čl. 347. st.1. KZ/97⁴⁵ čini službena ili odgovorna osoba koja:

- zahtijeva ili primi **dar ili kakvu drugu korist**, ili
- primi obećanje dara ili kakve koristi

da u granicama svoje ovlasti:

- obavi službenu ili drugu radnju koju ne bi smjela obaviti, ili
- da ne obavi službenu ili drugu radnju koju bi morala obaviti.

Zakonom je za pravo pasivno primanje mita predviđena kazna zatvora **od jedne do osam godina**.

Počinitelj čini neku radnju koju ne bi smio učiniti ili propušta neku radnju koji bi morao učiniti te na taj način čini povredu zakona. Sama spremnost službene ili odgovorne osobe da za ponuđeno mito nešto učini ili propusti svrstava ovo djelo već u delikt ugrožavanja službene dužnosti. Službena ili odgovorna osoba mora imati s osobom koja joj nudi mito određeni dogovor pa makar taj dogovor bio i prešutan, a obje strane svjesne su da se radi o nezakonitom odnosu u kojem jedna strana nudi ili daje mito za učinjenu protuuslugu, dok druga strana (službena ili odgovorna osoba) prihvaća ponudu ili mito da učini ili propusti dogovorenu radnju. Iz odluke Vrhovnog suda: "Kod pravog pasivnog podmićivanja radi se o dva funkcionalno povezana kaznena djela i u ovom konkretnom slučaju je radnja izvršenja djela jedna, jer policajac prima mito kako prekršitelja ne bi kaznio za učinjen prekršaj. Kazneno djelo primanja mita je svršeno primanjem poklona, a neobavljanje službene dužnosti je posljedica primljenog mita unutar nezakonitog postupanja."⁴⁶ Dakle, ovdje se radi o nezakonitoj radnji ili propustu službene ili odgovorne osobe.

Prema čl. 293. st.1. KZ-a iz 2011. g.

Kazneno djelo primanja mita prema čl. 293. st.1. KZ/11⁴⁷ čini službena ili odgovorna osoba koja:

- zahtijeva ili primi **mito**, ili
- prihvati ponudu ili obećanje mita

⁴⁵ Kazneni zakon Republike Hrvatske, NN br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03., 105/04, 84/05, 71/06 i 110/07

⁴⁶ Iz presude Vrhovnog suda Broj: I Kž-Uš 14/09-3

⁴⁷ Kazneni zakon Republike Hrvatske, NN 125/11, 144/12

za sebe ili drugoga⁴⁸ da unutar ili izvan granica svoje ovlasti:

- obavi službenu ili drugu radnju koja se ne bi smjela obaviti, ili da
- ne obavi službenu ili drugu radnju koja bi se morala obaviti.

Zakonom je predviđena kazna zatvora **od jedne do deset godina**.

Kao što je vidljivo iz zakonskih opisa kaznenog djela primanja mita, radi se o vrlo sličnom, gotovo identičnom, opisu djela, uz male izmjene:

- 1 - Dar ili druga korist prema novom zakonu nazvana je direktno mito
- 2 - Uz obećanje mita kažnjivo je i prihvatanje same ponude mita
- 3 - Djelo je prošireno i na osobu koja prihvati ponudu ili obećanje mita za drugoga
- 4 - Kazna je za pravo primanje mita pooštrena, nije više riječ o kazni zatvora od jedne do osam godina, već je propisan viši gornji zakonski maksimum kazne, tako da je sada riječ o kazni zatvora od jedne do deset godina.

5.2. Nepravo pasivno podmićivanje

Službena ili odgovorna osoba prima mito kako bi obavila onu radnju koju je ionako dužna obaviti u okviru svog poslovanja odnosno svoje redovne djelatnosti čime čini kazneno djelo nepravog pasivnog podmićivanja.⁴⁹ Primjer presude Vrhovnog suda: "Službena radnja, koja je predmetom inkriminiranog kaznenog djela, na opisani način sasvim dovoljno određena, s obzirom da je naznačeno postupanje (propuštanje vozila, nakon što je utvrđeno da je vrijednost robe koja se u njemu nalazi u granicama dopuštenog, a što je uslijedilo tek kad je oštećenik dao određeni novčani iznos) dio redovitog i propisanog načina postupanja carinika u opisanim okolnostima. U konkretnom slučaju optuženiku je inkriminirano i utvrđeno da je on, obavivši gore navedene službene radnje (pregleda prtljažnika i uvida u račun za kupljenu robu), bio svjestan kako oštećenik nije počinio nikakav carinski prekršaj, zbog čega mu je po pravilima službe trebao vratiti dokumente koje je uzeo na uvid i potom ga propustiti, što on ne čini, već ga zadržava sve dok mu ovaj ne da zahtijevani dar. Očito je, dakle, da dar nije zahtijevan kako bi se obavila službena radnja koja se ne bi smjela obaviti, a niti kako ne bi obavio službenu radnju koju bi morao obaviti, već upravo suprotno, dar je zahtijevan kako bi carinik postupio onako kako mu nalažu pravila službe."⁵⁰ Mito se može

⁴⁸ Pojam "drugi" obuhvaća svaku fizičku i pravnu osobu; Turković K., Novoselec P., Derenčinović D., idr.: Komentar Kaznenog zakona, Zagreb, Narodne novine 2013, str.368.

⁴⁹ Više o tome u Derenčinović, D: Posebni dio Kaznenog prava, Zagreb, 2013, str.294.

⁵⁰ Iz presude Vrhovnog suda RH, Broj: I Kž 188/07-5

dati i za buduće radnje koje službena ili odgovorna osoba treba tek obaviti, ali može biti i situacija u kojima osoba u isto vrijeme prima mito i poduzima samu radnju.

Nepravo pasivno podmićivanje lakši je oblik kaznenog djela primanja mita s obzirom da službena ili odgovorna osoba, koja zahtijeva ili prima mito odnosno koja prihvaća ponudu ili obećanje mita, čini radnju koja je inače zakonita i koja ulazi u djelokrug njegovih ovlasti te samo takvo činjenje odnosno propuštanje radnje ne predstavlja protuzakonito ponašanje. Drugim riječima, službena ili odgovorna osoba čini ili propušta neku radnju koju bi ionako trebala i morala učiniti odnosno propustiti (npr. Službena osoba obeća stranci da će u roku od dva dana donijeti uporabnu dozvolu za sagrađenu zgradu – rješenje o izvedenom stanju, koju bi i inače donijela, međutim ne u tako brzom roku, Odgovorna osoba kao liječnik obiteljske medicine propiše lijek pacijentu koji bi inače i trebao po sastavu propisati, međutim preferirajući određenog proizvođača lijeka). Da predstavlja lakši oblik kaznenog djela ogleda se i u stajalištu zakonodavca koji za ovaj oblik propisuje blažu kaznu u odnosu na pravo pasivno podmićivanje.

Prema čl. 347. st.2. KZ-a iz 1997.g.

Kazneno djelo primanja mita prema čl. 347. st.2. KZ/97 čini službena ili odgovorna osoba koja:

- zahtijeva ili primi dar ili kakvu drugu korist, ili
- primi obećanje dara ili kakve koristi

da u granicama svoje ovlasti:

- obavi službenu ili drugu radnju koju bi morala obaviti, ili da
- ne obavi službenu ili drugu radnju koju ne bi smjela obaviti, kaznit će se kaznom zatvora šest mjeseci do pet godina.⁵¹

Prema čl. 293. st.2. KZ-a iz 2011.g.

Kazneno djelo primanja mita prema čl.293. st.2. KZ/11 čini službena ili odgovorna osoba koja:

- zahtijeva ili primi **mito**, ili
- prihvati ponudu ili obećanje mita

⁵¹ Čl.347.st.2. KZ-a NN 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08

za sebe ili za drugoga da unutar ili izvan granica svoje ovlasti

- obavi službenu ili drugu radnju koja bi se morala obaviti, ili da
- ne obavi službenu ili drugu radnju koja se ne bi smjela obaviti,

kaznit će se kaznom zatvora **od jedne do osam godina**.⁵²

Kazna je u odnosu na prethodni KZ pooštrena, nije više riječ o kazni zatvora od šest mjeseci do pet godina, već je propisana veća kazna, kazna zatvora od jedne do osam godina.

5.3. Naknadno pasivno podmićivanje

Naknadno pasivno podmićivanje prema čl.293.st.3. čini službena ili odgovorna osoba koja nakon obavljanja službene ili druge radnje koju ne bi smjela obaviti ili koju bi morala obaviti odnosno neobavljanja službene ili druge radnje koju bi morala obaviti ili koju ne bi smjela obaviti, a u vezi s njom, zahtijeva ili primi mito. Dakle, službena ili odgovorna osoba zahtijeva ili prima mito nakon što je izvršila ili propustila radnju.

Međutim, ukoliko je službena ili odgovorna osoba zahtijevala mito prije izvršenja ili propuštanja radnje, a faktički ga dobila nakon učinjene usluge, neće se raditi o naknadnom pasivnom podmićivanju, već o jednoj od inkriminacija iz prethodna dva stavka istog članka. Takvo stajalište proizlazi i iz sudske prakse: “Što se tiče vremena kada je novac primljen i vremena obavljanja operacija optuženiku se ukazuje da je sporazum o mitu postignut prije nego li je dovršeno liječenje gležnja noge pacijenta B. B., a prije obavljenog zahvata na čelu, tako da se ne radi o naknadnom primanju dara, već je evidentno da se daljnje liječenje uvjetuje davanjem novca.”⁵³

Kod naknadnog pasivnog podmićivanja mora postojati uzročna veza između izvršenja radnje odnosno propuštanja radnje i naknadnog zahtijevanja ili primanja mita. Iz sudske prakse Vrhovnog suda: “Glede toč. 2. izreke prvostupanske presude žalitelj pravilno primjećuje da činjenični opis u cijelosti udovoljava biću kaznenog djela primanja mita iz čl. 347. st. 3. KZ/97, (tzv. pasivno podmićivanje), jer je opt. M. M. kao načelnik Policijske postaje D. na traženje K. S. obustavio procesuiranje prekršaja iz nadležnosti te Policijske postaje, a kao protuuslugu je naknadno, nekoliko mjeseci iza obustave procesuiranja prekršaja, od K. S. primio dva praseta i 15 kg svježeg mesa ukupne vrijednosti od 1.100,00 kn. Prvostu-

⁵² Čl.293.st.2. KZ-a NN 125/11, 144/12

⁵³ Iz presude Vrhovnog suda RH Broj: I Kž 741/07-5

panjski sud pravilno daje i pravnu oznaku tog djela i zaključuje da je opt. M. M. kao službena osoba s ciljem da drugoj fizičkoj osobi pribavi kakvu neimovinsku korist nakon neobavljanja dužnosti koje mora obaviti primio dar što znači da je riječ o kaznenom djelu primanja mita iz čl. 347. st. 3. KZ/97.”⁵⁴ Vremenski okvir između obavljanja odnosno propuštanja radnje i traženja odnosno primanja mita potpuno je irelevantan za postojanje kaznenog djela. Međutim, vremenski okvir ipak treba biti razuman, kao što i proizlazi iz odluke Vrhovnog suda: “Između obavljene, odnosno neobavljene službene radnje i naknadnog primanja dara može proći određeno vrijeme, no taj razmak treba biti razuman, da bi mogli zaključiti da postoji kazneno djelo naknadnog pasivnog podmićivanja iz čl.347. st.3.KZ-a.”⁵⁵ Upravo zbog nužnog postojanja navedene uzročne veze koja doводи do zloupotrebe povjerenog službenog položaja službene ili odgovorne osobe inkriminirano je naknadno pasivno podmićivanje. Iz odluke Vrhovnog suda: “Nema temelja za zaključak da bi se radilo o kaznenom djelu primanja mita iz čl. 347. st. 3. KZ, jer nedostaje uzročna veza između već obavljene radnje i naknadnog zahtijevanja i primanja dara, odnosno novca. Ni iz činjeničnog opisa djela iz izreke pobijane presude, a niti iz obrazloženja te presude ne proizlazi ni naznaka da bi optuženik kao carinik zatražio dar za obavljanje radnje (odnosno obavljenu vizualni pregled prtljagnika i uvid u račun za kupljenu robu što ga je oštećenik na njegov zahtjev prezentirao), a niti da je oštećenik dar dao da bi se za takvu radnju odužio.”⁵⁶ Zbog ne postojanja navedene uzročne veze, naknadno aktivno podmićivanje (davanje mita) ne predstavlja nezakonito postupanje, može se eventualno raditi o znaku pažnje službenoj ili odgovornoj osobi nakon učinjenog čime se ne čini protuzakonita radnja.

6. KAZNENO DJELO PRIMANJA MITA U USPOREDNOM KAZNENOM PRAVU

Kako bi sagledali kaznenopravnu problematiku primanja mita kao koruptivnog kaznenog djela, nužnim se nameće osvrnuti i na komparativno kazneno pravo. Prikazat ćemo nekoliko zakonskih inkriminacija kaznenog djela primanja mita nama interesantnih bliskih država.

⁵⁴ Iz presude Vrhovnog suda RH, Broj: I Kž-Us 49/14-6

⁵⁵ Iz odluke VSRH, Kž-358/87 od 11.4.1989.g., preuzeto od Garačić A.: Odnos kaznenog djela zloupotrebe položaja i ovlasti i primanja mita, HPR 1/2003

⁵⁶ Iz presude Vrhovnog suda RH, Broj: I Kž 188/07-5

6.1. Njemačka

U tridesetom poglavlju Kaznenog zakona navode se djela počinjena u službi,⁵⁷ među kojima se u okviru primanja mita ističu dva kaznena djela, u čl.331. *Primanje koristi*⁵⁸ i u čl.332. *Primanje mita*.⁵⁹

Kazneno djelo *primanja koristi* prema čl.331. čini službena osoba ili osoba koja ima ovlasti u javnoj službi, a koja zahtijeva ili primi korist ili obećanje koristi za službenu radnju koju je učinila ili koju treba učiniti.⁶⁰ Za ovaj oblik kaznenog djela propisana je kazna zatvora do tri godine ili novčana kazna. Zakonom je propisan lakši i teži oblik kaznenog djela primanja koristi.

Kvalificirano kazneno djelo *primanja koristi* može počiniti prema st.2. čl.331. samo sudac ili izabrani sudac pa govorimo o pravom *delictum proprium*,⁶¹ koje, dakle, čini sudac kada za određenu sudsku radnju koju je poduzeo ili koju bi trebao poduzeti zahtijeva ili primi korist ili obećanje koristi za sebe ili neku treću osobu. Zakonom je predviđena kazna zatvora do pet godina ili novčana kazna, a pokušaj je, isto tako, kažnjiv. Međutim, nema kaznenog djela ako je nadležno tijelo unaprijed odobrilo primanje koristi od strane službene osobe ili je službena osoba odmah po primitku prijavila nadležnom tijelu korist, koje je onda, naknadno, odobrilo prihvaćanje te koristi.⁶²

Kazneno djelo *primanja mita* prema čl.332.st.1. Njemačkog Kaznenog zakona čini službena osoba ili osoba u javnoj službi koja ima posebne ovlasti, a koja za sebe ili treću osobu zahtijeva, primi obećanje ili primi korist za službenu radnju koju treba učiniti ili je već učinila te time povrijedi ili ugrozi svoje zakonom propisane obveze i ovlasti.⁶³ Zakonom je propisana kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, dok je za lakše oblike ovog kaznenog djela zakon predvidio blažu kaznu, kaznu zatvora do tri godine ili novčanu kaznu. Kažnjiv je i pokušaj kaznenog djela primanja mita.

Prema čl.332.st.2. kvalificirano kazneno djelo *primanja mita* čini sudac ili izabrani sudac koji zahtijeva, prima obećanje ili prima korist da u obavljanju sudačke dužnosti poduzme određenu radnju ili je istu već poduzeo čime je došlo ili će

⁵⁷ Više u: *Schmidhäuser, E.: Strafrecht, besonderer Teil, 1980., str.229.*

⁵⁸ Njemački kazneni zakon, <http://dejure.org/gesetze/StGB/331.html>; (16.09.2014.)

⁵⁹ Njemački kazneni zakon, <http://dejure.org/gesetze/StGB/332.html>; (16.09.2014.)

⁶⁰ Strafgesetzbuch (StGB), <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt.pdf>; (16.09.2014.)

⁶¹ Posebno svojstvo počinitelja je konstitutivni element kaznenog djela

⁶² St.3. čl. 331. Strafgesetzbuch <http://dejure.org/gesetze/StGB/331.html>

⁶³ <http://dejure.org/gesetze/StGB/332.html>; (25.09.2014.)

doći do povrede pravosudne dužnosti. Zakonom je propisana kazna zatvora od jedne do deset godina, a za lakše oblike ovog kaznenog djela predviđena je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina.

U Njemačkoj je također vođen sličan kazneni postupak koji se odnosio na korupciju između liječnika i tvornice lijekova. Vrhovni sud Savezne Republike Njemačke 2012.g. donio je odluku u navedenom predmetu u kojem se liječnike teretilo za primanje mita od tvornice lijekova za propisivanje lijekova s njihove liste. U odluci⁶⁴ Vrhovni sud navodi da se nagrađivanje liječnika ne smatra mitom,⁶⁵ te da liječnici ne čine kazneno djelo primanja mita ako od tvornice lijekova primaju nagrade za propisivanje lijekova s njihove liste,⁶⁶ a sukladno tome, onda nema niti kaznene odgovornosti tvornice lijekova kao niti njezinih predstavnika za kazneno djelo davanja mita. U odluci je navedeno i da se liječnici – privatnici ne smatraju službenom osobom.⁶⁷

6.2. Slovenija

Kazneni zakon Republike Slovenije⁶⁸ u čl.261. propisuje kazneno djelo primanja mita – *Jemanje podkupnine*,⁶⁹ svrstano u 26. glavu koja obuhvaća kaznena djela

⁶⁴ Großer Senat für Strafsachen: Odluka 2012/03/29 (GSST 2/11 - LG Hamburg); <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=eef0c59d-d2e3ea75a5a89de6f53c6b13&nr=60679&pos=9&anz=29>; 02.10.2014.

⁶⁵ <http://www.stern.de/panorama/bgh-urteil-zu-besteckung-aerzte-duerfen-geldgeschenke-von-pharmafirmen-annahmen-1844700.html>, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/list.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2012-6>, (03.10.2014.)

⁶⁶ “Der Bundesgerichtshof hat entschieden: Kassenärzte machen sich nicht strafbar, wenn sie als Gegenleistung für das Verordnen eines Arzneimittels Präsente der Pharmaindustrie annehmen”; 03.10.2014. http://medizinrecht-alumni.de/wp-content/uploads/2013/05/2012-11-17_Praesentation_Dr_Kortland.pdf;

⁶⁷ Ibid.3. “Der niedergelassene Arzt handele weder als “Amtsträger” noch als “Beauftragter” der gesetzlichen Krankenkassen,” hieß es zur Begründung

⁶⁸ Kazenski zakonik na snazi od 1.11.2008.g. (Uradni list RS, št. 55/08 z dne 4. 6. 2008), Popravek Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 66/08 z dne 1. 7. 2008), Zakon o spremembi Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 39/09 z dne 26. 5. 2009) in Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 91/11 z dne 14. 11. 2011); http://www.uradni-list.si/_pdf/2012/Ur/u2012050.pdf#!u2012050-pdf; 07.10.2014.

⁶⁹ 261. člen - Jemanje podkupnine

(1) Uradna oseba ali javni uslužbenec, ki zase ali za koga drugega zahteva ali sprejme nagrado, darilo ali kakšno drugo korist ali obljubo oziroma ponudbo take koristi, da bi v mejah svojih uradnih pravic opravila uradno dejanje, ki ga ne bi smela opraviti, ali da ne bi opravila dejanja, ki bi ga morala ali smela opraviti ali kako drugače zlorabila svoj položaj, ali kdor posreduje pri takem podkupovanju, se kaznuje z zapornom od enega do osmih let in denarno kaznijo.

(2) Uradna oseba ali javni uslužbenec, ki zase ali za koga drugega zahteva ali sprejme nagrado, darilo ali kakšno drugo korist ali obljubo oziroma ponudbo take koristi, da bi v mejah svojih

protiv službene dužnosti, javnih ovlasti i javnih sredstava. Kazneno djelo primanja mita prema st.1. čini službena osoba⁷⁰ ili javni službenik⁷¹ koji, za sebe ili neku drugu osobu, zahtijeva ili primi nagradu, dar ili neku drugu korist ili primi obećanje nagrade, dara ili neke druge koristi da u granicama svojih službenih dužnosti izvrši službenu radnju koju ne bi smjela izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju bi morala izvršiti, ili ako na drugi način koristi odnosno zloupotrijebi svoj položaj, a što se odnosi i na onoga tko posreduje pri podmićivanju. Zakonom je za pravo pasivno podmićivanje predviđena kazna zatvora od jedne do osam godina i novčana kazna. U odnosu na Kazneni zakon RH, i sama inkriminacija i propisana kazna su gotovo u potpunosti izjednačene.

Prema st.2. nepravo pasivno podmićivanje čini službena osoba ili javni službenik koji za sebe ili za nekog drugog zahtijeva ili primi nagradu, dar ili kakvu drugu korist ili obećanje ili ponudu nagrade, dara ili neke druge koristi da u granicama svojih službenih dužnosti izvrši službenu radnju koju bi morala izvršiti ili da ne izvrši radnju koju ne bi smjela izvršiti ili na drugi način koristi odnosno zloupotrijebi svoj položaj, a što se odnosi i na onoga tko posreduje pri takvom podmićivanju⁷². Zakonom je propisana kazna zatvora od jedne do pet godina. Nešto veći je zakonski maksimum propisane kazne prema Kaznenom zakonu RH, kazna zatvora od jedne godine do osam godina.

Ukoliko pogledamo st.1. i st.2. možemo primijetiti da je *KZ Slovenije*, u odnosu na naš *KZ*, inkriminirao izrijeckom u samom članku kaznenog djela primanja

uradnih pravic opravila uradno dejanje, ki bi ga tudi sicer morala ali smela opraviti, ali da ne bi opravila dejanja, ki ga tudi sicer ne bi smela opraviti, ali kako drugače uporabila svoj položaj, ali kdor posreduje pri takem podkupovanju uradne osebe, se kaznuje z zaporom od enega do petih let.
(3) Uradna oseba ali javni uslužbenec, ki, potem ko opravi oziroma ne opravi uradnega dejanja iz prejšnjih odstavkov, zahteva ali sprejme v zvezi s tem nagrado, darilo ali kakšno drugo korist, se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do treh let.

(4) Sprejeta nagrada, darilo in kakšna druga korist se vzamejo.

⁷⁰ Prema čl.4. Zakona o integriteti in preprečevanju korupcije (ZintPK) proizlazi definicija pojma uradne osebe: "uradne osebe so funkcionarji, uradnici na položaju in drugi javni uslužbenci, poslovodne osebe in člani organov upravljanja, vodenja in nadzora v subjektih javnega sektorja", slična definicija stoji i u čl.3. Zakona o pravilih cestnoga prometa (ZprCP): "uradna oseba je oseba, ki je z zakonom pooblašćena za opravljanje doloćenih nalog (npr. policisti, vojaški policisti, obćinski redarji, inšpektorji, preiskovalni sodnici, državni tožilci idr.)"; Uradni list RS, št. 109/2010 z dne 30. 12. 2010.g.

⁷¹ "Javni uslužbenec je posameznik, ki sklene delovno razmerje v javnem sektorju"; dakle, javni službenik je osoba koji ulazi u radni odnos u javni sektor, čl.1. Zakon o javnih uslužbencih, Uradni list RS, št. 63/07 uradno prećišćeno besedilo, 65/08 – ZTFI-A, 69/08-ZZavar-E in 40/12, ZUJF. Prema čl.2. Javni sektor čine: "državni organi in uprave samoupravnih lokalnih skupnosti; javne agencije, javni skladi, javni zavodi in javni gospodarski zavodi; druge osebe javnega prava, če so posredni uporabniki državnega proraćuna ali proraćuna lokalne skupnosti."

⁷² Čl.261.st.2. *KZ Slovenije*

mita i osobu koju posreduje pri primanju mita odnosno izjednaćio je u pogledu krivnje s poćiniteljem kaznenog djela. Prema našem *KZ-u*, posrednik, poticatelj i pomagać pri primanju mita kaznit će se prema odredbama glave treće *KZ-a*. Slično navodi i Vrhovni sud u jednoj odluci: "Onaj tko poklon osobe koja daje mito nosi službenoj osobi koja prima mito i pri tome zna o ćemu se radi ima se smatrati pomagaćem u poćinjenju kaznenog djela primanja mita jer je omogućio njegovo ostvarenje."⁷³

Prema *KZ Slovenije* poćinitelj kaznenog djela primanja mita je službena osoba ili javni službenik(zakonom je taksativno nabrojeno koje se osebe smatraju *uradnim osobama*, a koje *javnim uslužbencima*), dok naš *KZ*, pod pojmom poćinitelja kaznenog djela primanja mita smatra službenu osobu⁷⁴ ili odgovornu osobu⁷⁵ pa možemo reći da naš zakon ima šire tumaćenje pojma tko može biti poćinitelj kaznenog djela primanja mita.

Stavak 3. istog člana govori o naknadnom podmićivanju. Službena osoba ili javni službenik kada izvrši ili kada ne izvrši službenu radnju opisanu u prva dva stavka, zahtijeva ili traži, s obzirom na učinjeno odnosno propušćeno, nagradu, dar ili kakvu drugu korist, kaznit će se novćanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine. Međutim, kod naknadnog pasivnog podmićivanja gornji zakonski okvir propisane kazne zatvora prema *KZ Slovenije* veći je, nego naš *KZ* prema kojem je najveća zaprijećena kazna, kazna zatvora do jedne godine.

Nagrada, dar ili neka druga korist, prema st.4., bit će oduzete.

6.3. Bosna i Hercegovina

Kada govorimo o Bosni i Hercegovini onda moramo uzeti u obzir kazneno zakonodavstvo koje vrijedi na njezinom ćitavom državnom teritoriju.

⁷³ Iz odluke Vrhovnog suda br. Kž-774/54; preuzeto iz *Garaćić A.*: Kazneni zakon u sudskoj praksi, Posebni dio, Zagreb, Organizator, 2006.g.

⁷⁴ Definicija službene osobe prema čl.87. st. 3. *KZ-a*: "Službena osoba je državni dužnosnik ili službenik, dužnosnik ili službenik u jedinici lokalne i podrućne (regionalne) samouprave, nositelj pravosudne dužnosti, sudac porotnik, ćlan Državnog sudbenog vijeća ili Državnoodvjetnićkog vijeća, arbitar i javni bilježnik. Službenom osobom smatra se i osoba koja u Europskoj uniji, stranoj državi, međunarodnoj organizaciji koje je Republika Hrvatska ćlan, međunarodnom sudu ili arbitraži ćiju sudbenost Republika Hrvatska prihvaća, obavlja dužnosti povjerene osobama iz prethodne rećenice."

⁷⁵ Definicija odgovorne osobe prema čl.87. st.6. *KZ-a*: "Odgovorna osoba je fizićka osoba koja vodi poslove pravne osobe ili joj je izrićito ili stvarno povjereno obavljanje poslova iz podrućja djelovanja pravne osobe."

Tu su, dakle, *Krivični zakon BiH*⁷⁶, *Krivični zakon FBiH*⁷⁷, *Krivični zakon RS*⁷⁸ te *Krivični zakon Brčko Distrikta BiH*.⁷⁹

6.3.1. Krivični zakon BiH

Krivični zakon BiH u glavi devetnaestoj, naslova *Krivična djela korupcije i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti*, u čl.217. uvrstio je kazneno djelo primanja dara i drugih oblika koristi.⁸⁰

Prema st.1. kaznom zatvora od jedne do deset godina kaznit će se službena ili odgovorna osoba u institucijama Bosne i Hercegovine uključujući i stranu službenu osobu, koja zahtijeva ili primi dar ili kakvu drugu korist ili koja primi obećanje dara ili kakve koristi, da u okviru svojeg ovlaštenja izvrši što ne bi smjela izvršiti ili da ne izvrši što bi morala izvršiti.⁸¹

Prema st.2. kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina kaznit će se službena ili odgovorna osoba u institucijama Bosne i Hercegovine uključujući i stranu službenu osobu, koja zahtijeva ili primi dar ili kakvu korist, ili koja primi obećanje dara ili kakve koristi, da u okviru svojeg ovlaštenja izvrši što bi morala izvršiti ili da ne izvrši što ne bi smjela izvršiti. Istom kaznom kaznit će se i za naknadno podmićivanje službena ili odgovorna osoba u institucijama Bosne i Hercegovine uključujući i stranu službenu osobu, koja poslije vršenja ili nevršenja navedene radnje zahtijeva ili primi dar ili kakvu drugu korist. Primiti dar ili imovinska korist oduzet će se.⁸²

U odnosu na *KZ RH*, u *KZ BiH* propisana kazna za pravo primanje mita ista je, međutim za nepravo primanje mita propisana je niža kazna, kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Nasuprot tome, kazna za naknadno primanje mita

⁷⁶ Krivični zakon BiH, Službeni glasnik BiH, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 i 8/10; http://www.msb.gov.ba/anti_trafficking/zakonodavstvo/zakoni/?id=3868; (15.10.2014.)

⁷⁷ Krivični zakon FBiH, Službene novine FBiH 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14; <http://tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadrzaj&kat=4&id=42&jezik=b>; (15.10.2014.)

⁷⁸ Krivični zakon RS; "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 49, od 25. juna 2003. godine, http://univerzitetpim.com/wp-content/uploads/2013/03/Krivicni-zakon_RS.pdf; (15.10.2014.)

⁷⁹ Krivični zakon Brčko Distrikta BiH; Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, broj 9/13, <http://www.skupstinabd.ba/zakoni/2013/Krivicni%20zakon,%20preciscen%20tekst%20B.pdf>; (15.10.2014.)

⁸⁰ Više o tome u *Babić, M., Filipović, Lj., Marković, I.: Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, Knjiga I, Vijeće Evrope i Europska Komisija, Sarajevo, 2005, str. 706.-707.*

⁸¹ Čl.217.st.1. Krivičnog zakona BiH

⁸² Čl.217. st.3. i st.4. Ibid.

(kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina) viša je u odnosu na naš KZ (koji propisuje kaznu zatvora do jedne godine).

6.3.2. Krivični zakon FBiH

Krivični zakon FBiH inkriminirao je kazeno djelo primanja dara i drugih oblika koristi u čl.380, glavi trideset i prvoj naslova *Krivična djela podmićivanja i krivična djela protiv službene i druge odgovorne funkcije*. Istu kaznu, kao i *Krivični zakon BiH*, kaznu zatvora od jedne do deset godina, propisao je za službenu ili odgovornu osobu, uključujući i stranu službenu osobu, koja zahtijeva ili primi dar ili kakvu drugu korist, ili koja primi obećanje dara ili kakve koristi, da u okviru svog ovlaštenja učini što ne bi smjela učiniti ili da ne učini što bi morala učiniti⁸³ te kaznu zatvora od šest mjeseci do pet godina za službenu ili odgovornu osobu u Federaciji, uključujući i stranu službenu osobu, koja zahtijeva ili primi dar ili kakvu korist ili koja primi obećanje dara ili kakve koristi, da u okviru svog ovlaštenja učini što bi morala učiniti ili da ne učini što ne bi smjela učiniti.⁸⁴ Ista kazna predviđena je zakonom i za naknadno podmićivanje nakon izvršene odnosno neizvršene radnje, a primiti dar ili imovinska korist oduzet će se. Prema gore navedenom, možemo zaključiti da je *krivični zakon FBiH* u potpunosti izjednačen u inkriminaciji i propisanim kaznama za kazneno djelo primanja mita s *KZBIH*.

6.3.3. Krivični zakon RS

Krivični zakon RS kazneno djelo primanja mita svrstao je u glavu dvadeset sedmu naslova *Krivična djela protiv službene dužnosti*. Kazneno djelo primanja mita prema čl.351. čini službena ili odgovorna osoba koja zahtijeva ili primi poklon ili kakvu drugu korist ili koja primi obećanje poklona ili kakve koristi, da u okviru svojih službenih ovlasti ili u vezi sa svojim službenim ovlastima izvrši službenu radnju koju ne bi smjela izvršiti, ili da ne izvrši službenu radnju koju bi morala izvršiti.⁸⁵ Zakonom je, u odnosu na prethodna dva Krivična zakona, donji zakonski okvir kazne povećan tako da je propisana kazna, kazna zatvora od dvije do deset godina. Za nepravo primanje mita, prema st.2., kaznit će se službena ili odgovorna osoba koja zahtijeva ili primi poklon ili kakvu korist ili koja primi obećanje poklona ili kakve koristi, da u okviru svojih ovlasti ili u vezi

⁸³ Čl.380.st.1. Krivičnog zakona FBiH, http://www.oss.ba/dokumenti/Krivicni_zakon_FBiH.pdf; (15.10.2014.)

⁸⁴ Čl.380.st.2. Krivičnog zakona FBiH, Sl. novine FBiH, br. 36/03, <http://tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadrzaj&kat=4&id=42&jezik=b>; (15.10.2014.)

⁸⁵ Čl.351.st.1. Krivičnog zakona RS; Službeni glasnik RS broj 49/03, 70/06, 73/10, 1/12, 67/13

sa svojim ovlastima izvrši službenu radnju koju bi morala ili mogla izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju ne bi smjela izvršiti.⁸⁶ Zakonom je, u odnosu na prethodna dva Krivična zakona, gornji zakonski okvir kazne povećan tako da je propisana kazna, kazna zatvora od jedne do osam godina. No, postoji razlika u zapriječenoj kazni u odnosu na naknadno primanje mita službene ili odgovorne osobe prema *Krivičnom zakonu BiH* i *Krivičnom zakonu FBIH* (prema kojima je predviđena kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina) s *Krivičnim zakonom RS* koji propisuje nešto drugačiju, manju kaznu, kaznu zatvora od tri mjeseca do tri godine.⁸⁷ Primljeni poklon ili imovinska korist, isto tako, oduzet će se. Prema čl.4. strana službena i odgovorna osoba izjednačene su s tuzemnom službenom i odgovornom osobom.

6.3.4. Krivični zakon Brčko Distrikta BiH

Krivični zakon Brčko Distrikta BiH inkriminirao je kazneno djelo primanja dara i drugih oblika koristi u čl.374. trideset i prve glave zakona u kojoj su navedena *krivična djela podmićivanja i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti*. Pravo kazneno djelo primanja mita čini službena ili odgovorna osoba u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine uključujući i stranu službenu osobu, koja zahtijeva ili primi poklon ili kakvu drugu korist ili koja primi obećanje poklona ili kakve koristi, da u okviru svojih ovlasti učini što ne bi smjela učiniti ili da ne učini što bi morala učiniti.⁸⁸ Ista kazna, kao i u prva dva Krivična zakona (*Krivičnog zakona BiH* i *Krivičnog zakona FBIH*) na području BiH, predviđena je i ovim zakonom, kazna zatvora od jedne do deset godina.⁸⁹

Kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina, kao i u prva dva zakona, (*Krivičnog zakona BiH* i *Krivičnog zakona FBIH*), kaznit će se službena ili odgovorna osoba u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine uključujući i stranu službenu osobu, koja zahtijeva ili primi poklon ili kakvu korist ili koja primi obećanje poklona ili kakve koristi, da u okviru svojih ovlasti poduzme radnju koju bi morala poduzeti ili da ne poduzme radnju koju ne bi smjela poduzeti kao i ona osoba koja zahtijeva ili primi poklon ili kakvu korist ili koja primi obećanje poklona ili kakve koristi nakon što je izvršila ili nije izvršila predmetnu radnju. Imovinska korist oduzet će se.⁹⁰

⁸⁶ Čl.351.st.2. Ibid.

⁸⁷ Čl.351.st.3. Ibid., Više o tome u: *Babić, M., Marković, I.*, Krivično pravo, posebni dio, Banja Luka, 2007., str. 259-260

⁸⁸ Čl.374.st.1. Krivičnog zakona Brčko Distrikta BiH, Sl.glasnik br. 33/13, <http://www.skupstina-bd.ba/zakoni/2013/Krivicni%20zakon,%20preciscen%20tekst%20B.pdf>; 15.10.2014.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Čl.374.st.2.,st.3.i st.4. Ibid.

6.4. Srbija

Krivični zakonik Republike Srbije u XXXIII glavi, koja obuhvaća *kaznena djela protiv službene dužnosti*, u čl.367. propisuje kazneno djelo primanja mita. Prema st.1. službena osoba⁹¹ koja neposredno ili posredno zahtijeva ili primi poklon ili drugu korist ili koja primi obećanje poklona ili druge koristi za sebe ili drugog da u okviru svojih službenih ovlasti ili u vezi sa svojim službenim ovlastima izvrši službenu radnju koju ne bi smjela izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju bi morala izvršiti kaznit će se kaznom zatvora od dvije do dvanaest godina.⁹² Kao što vidimo, zapriječena kazna prema *Krivičnom zakoniku Republike Srbije*, do sad je najveća kazna.

Za nepravu primanje mita prema st.2. kaznom zatvora od dvije do osam godina kaznit će se službena osoba koja neposredno ili posredno zahtijeva ili primi poklon⁹³ ili drugu korist ili koja primi obećanje poklona ili druge koristi za sebe ili drugog da u okviru svojih službenih ovlasti ili u vezi sa svojim službenim ovlastima izvrši službenu radnju koju bi morala izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju ne bi smjela izvršiti.⁹⁴ Na sljedeću inkriminaciju primanja mita, u ovoj analizi, nailazimo samo u *Krivičnom zakoniku Republike Srbije*, navedenu u st.3., prema kojem službena osoba koja počini kazneno djelo primanja mita (pravo ili nepravu) u vezi s otkrivanjem kaznenog djela, pokretanjem ili vođenjem kaznenog postupka, izricanjem ili izvršenjem kaznene sankcije kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.⁹⁵ Prema st.4. kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine kaznit će se službena osoba koja poslije izvršenja odnosno neizvršenja službene radnje opisane u st.1. do 3., a u vezi s radnjom, zahtijeva ili primi poklon

⁹¹ Definicija službene osobe prema čl.112.st.3. Krivičnog zakona RS: Službenim licem smatra se:

- 1) lice koje u državnom organu vrši službene dužnosti;
- 2) izabrano, imenovano ili postavljeno lice u državnom organu, organu lokalne samouprave ili lice koje stalno ili povremeno vrši službene dužnosti ili službene funkcije u tim organima;
- 3) javni beležnik, izvršitelj i arbitar, kao i lice u ustanovi, preduzeću ili drugom subjektu, kojem je povereno vršenje javnih ovlašćenja, koje odlučuje o pravima, obavezama ili interesima fizičkih ili pravnih lica ili o javnom interesu;
- 4) službenim licem smatra se i lice kojem je faktički povereno vršenje pojedinih službenih dužnosti ili poslova;
- 5) vojno lice

⁹² Čl.367.st.1. Krivični zakonik Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014

⁹³ "Poklonom se smatra svaka imovinska vrednost koja se nekome daje bez naknade, tako da primalac poklona na taj način ostvaruje imovinsku korist", *Lazarević, LJ.*: Krivično pravo-posebni deo, Beograd, 1991, str. 321.

⁹⁴ Čl.367.st.2. Ibid. Više o tome u: *Stojanović, Z.*: Komentar Krivičnog zakonika, Beograd, 2012, str. 960-962

⁹⁵ Čl.367.st.3. KZ Republike Srbije

ili drugu korist. Strana službena osoba koja počinj djela navedena u st.1 do 4. kaznit će se istom kaznom.⁹⁶ Odgovorna osoba u poduzeću, ustanovi ili drugom subjektu koja počinj kaznena djela primanja mita prema st.1,2. i 4. kaznit će se istom navedenom kaznom.⁹⁷ Imovinska korist i primljeni pokloni oduzet će se.

7. ANALIZA PRAVOMOĆNIH SUDSKIH PRESUDA U PREDMETU FARMAL

Istraženo je 227 osuđujućih presuda kao 90%-tni uzorak od do sad donesenih pravomoćnih presuda Županijskog suda u Zagrebu u predmetu Farmal.⁹⁸ Struktura osuda u kojima su bile *optužene* osobe za kazneno djelo *primanje mita* prema čl.347.st.2. KZ/97, odnosno čl.293.st.2. KZ/11 izgleda na sljedeći način.

7.1. Struktura osuda

Tablica 2: Izrečene kazne na temelju uzorka od 227 osuđujućih presuda

IZREČENA KAZNA ZATVORA	UKUPNO	ZAMJENJUJE SE RADOM ZA OPĆE DOBRO NA SLOBODI	PRIMJENJUJE SE UVJETNA OSUDA
OD 3 MJ	89	89	-
OD 4 MJ	24	23	1
OD 5 MJ	10	9	1
OD 6 MJ	70	4	66
OD 7 MJ	22	4	18
OD 8 MJ	9	3	6
OD 9 MJ	-	-	-
OD 10 MJ	2	2	-
OD 11 MJ	-	-	-
OD 12 MJ	1	1	-
UKUPNO BROJČANO	227	135	92
UKUPNO POSTOTNO	100%	59,47%	40,53%

⁹⁶ Čl.367.st.4. Ibid.

⁹⁷ Čl.367.st.5. Ibid.

⁹⁸ 7 KOV-US-28/14, 7 KOV-US-84/14, 7 KOV-US-44/14, 7 KOV-US-3/15, 7 KOV-US-29/14, 7 KOV-US-4/15, 7 KOV-US-65/14, 7 KOV-US42/14, 7 KOV-US-43/14, 7 KOV-US-16/14, 7 KOV-US-39/14

Iz tablice 2 vide se izrečene glavne kazne, kazne zatvora u trajanju od 3.mj. do 12.mj. koje se ili zamjenjuju radom za opće dobro na slobodi⁹⁹ ili se pak kazna zatvora neće izvršiti ukoliko okrivljeni u roku od dvije godine ne počinj novo kazneno djelo, dakle prema osuđenim primjenjuje se uvjetna osuda. Izrečene kazne zatvora u 224 presude kretale su se u rasponu od 3.mj do 8.mj., dok je svega u 3 presude izrečena kazna zatvora bila u rasponu od 9.mj. do 12.mj. Od ukupnog broja osuđenih, prema njih (60%) izrečena kazna zatvora zamjenjuje se radom za opće dobro na slobodi, dok se prema njih 40% primjenjuje uvjetna osuda. Isto tako, zapaža se da je najviše izrečenih kazni zatvora u trajanju od tri mjeseca (40%) koje su sve temeljem odredbe iz članka 55. stavak 1. i 2. KZ/11 zamijenjene radom za opće dobro na slobodi, dok je druga na ljestvici najviše izrečenih kazni kazna zatvora od šest mjeseci (30%) gdje se na temelju članka 67. stavak 3. KZ/97 prema njih (94%) okrivljenih primjenjuje uvjetna osuda.

Tablica 3: Broj osuđenih na novčanu kaznu i prikaz iznosa izrečene novčane kazne kao sporedne kazne

IZNOS IZREČENE NOVČANE KAZNE	NIJE IZREČENA NOVČANA KAZNA	BROJ OSUĐENIH NA NOVČANU KAZNU	UKUPNO OSUĐENIH
-	22	-	22
10 DD	-	3	3
20 DD	-	18	18
30 DD	-	95	95
35 DD	-	2	2
40 DD	-	12	12
50 DD	-	14	14
60 DD	-	39	39
70 DD	-	4	4
80 DD	-	1	1
90 DD	-	-	-
100 DD	-	11	11
VIŠE OD 100 DD	-	6	6
UKUPNO BROJČANO	22	205	227
UKUPNO POSTOTNO	9,69%	90,31%	100%

⁹⁹ Prema čl.40.st.6. Kaznenog zakona, sud može izrečenu novčanu kaznu ili kaznu zatvora zamijeniti radom za opće dobro na slobodi.

U tablici 3 prikazan je broj osuđenih na novčanu kaznu kao sporednu kaznu, broj osuđenih kojima nije izrečena novčana kazna, ali isto tako, i iznos izrečene novčane kazne kao sporedne kazne u odnosu na ukupni broj analizirajućih osuda. Na temelju odredbe iz članka 49. stavka 4. KZ/97 prema (90%) osuđenih izrečena je novčana kazna kao sporedna kazna. U iznosu od 10 (deset) dnevnih dohodaka najniža je novčana kazna, dok se raspon izrečenih novčanih kazni kretao od 10 (deset) dnevnih dohodaka do 60 (šezdeset) dnevnih dohodaka, dok je bilo i nekoliko slučajeva (7%) gdje su izrečene novčane kazne prelazile iznos od 60 (šezdeset) dnevnih dohodaka. Iz tablice vidljivo je i da je najviše izrečenih novčanih kazni (46,34%) u visini od 30 (trideset) dnevnih dohodaka odnosno, isto tako, proizlazi onda i podatak da je najviše izrečenih novčanih kazni (56,60%) u visini do 30(trideset) dnevnih dohodaka.

Prema KZ/97 propisana kazna je bila novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine,¹⁰⁰ dok novi KZ ispušta novčanu kaznu i propisuje samo kaznu zatvora do jedne godine.¹⁰¹ Međutim, to ne znači da sud, prema novom KZ-u, ne može izreći novčanu kaznu, već naprotiv, sud može novčanu kaznu izreći kao glavnu kaznu jer se radi o kaznenom djelu za koje zakon propisuje kaznu zatvora manju od tri godine.¹⁰² Isto tako, sud može izreći novčanu kaznu i kao sporednu kaznu za kaznena djela počinjena iz koristoljublja i kad nije propisana zakonom odnosno kad je zakonom propisano da će se počinitelj kazniti kaznom zatvora ili novčanom kaznom, a sud kao glavnu kaznu izrekne kaznu zatvora.¹⁰³

7.2. Oduzimanje imovinske koristi

Mito¹⁰⁴ je svaka nepripadna nagrada, dar ili druga imovinska ili neimovinska korist bez obzira na vrijednost.¹⁰⁵ Darom se smatra bilo koja stvar ili pravo koja je primatelju dana bez naknade čime je primatelj dara ostvario određenu imovinsku korist. Darom se, u smislu Zakona o sprječavanju sukoba interesa, smatra novac, stvari bez obzira na njihovu vrijednost, prava i usluge dane bez naknade koje dužnosnika dovode ili mogu dovesti u odnos zavisnosti ili kod njega stvaraju

¹⁰⁰ Čl.347.st.3. Kazneni zakon, NN 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08

¹⁰¹ Čl. 293.st.3. Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12

¹⁰² Čl.40.st.4. Ibid.

¹⁰³ Čl. 40.st.5. Ibid.

¹⁰⁴ Mito (st.hrv.:plaća), istoznačnica za pojam dara ili kakve druge koristi koji se kao obilježje djela nalazi u zakonskim opisima korupcijskih kaznenih djela; *Horvatić Ž.*: Rječnik kaznenog prava, Zagreb, 2002, str.257.

¹⁰⁵ Čl.87.st.23. KZ RH; Novim KZ-om izmijenjena je odredba "dara ili kakve druge koristi" te je usklađena definicija mita s Građanskopravnom konvencijom o korupciji, NN MU, broj 06/03

obvezu prema darovatelju.¹⁰⁶ "Smatra se da je dar svaka tjelesna i netjelesna stvar, a u netjelesnu stvar ulazi samo pravo."¹⁰⁷

Cjelokupna imovinska i neimovinska korist, dakle, zajedničkog nazivnika korist, šireg je pojma od pojma dara jer obuhvaća i nematerijalnu korist. Nematerijalna korist je npr. kupnja određenog predmeta po povoljnijim uvjetima, prednost pri samoj kupnji, dobivanje povoljnijih uvjeta pri dodjeli određenog poslovnog prostora, prednost pri zapošljavanju i slično.

Nagrada je "priznanje (simbolično ili materijalno) za rad, zasluge, stvaralačko djelo, uspjeh u nekoj djelatnosti"¹⁰⁸ što bi u kontekstu kaznenog zakonodavstva značilo priznanje za nezakonito izvršeni rad odnosno priznanje za nezakonito propušteni rad. Nagrada je i određena provizija, ali isto tako i plaćeno putovanje.

Uzimanje dara, nagrade ili neke druge koristi¹⁰⁹, dakle primanje mita, primatelj može učiniti na više načina; izravnim traženjem i direktnim uzimanjem, dogovorom da se ostavi na određenom mjestu, dogovorom da se preda nekoj trećoj osobi, samom konkludentnom radnjom, ali i *igrokazom* kako bi drugi čuli da određena osoba odbija primiti nekakav dar, a u biti ga samo odloži u torbu ili spremi u ormar.

Primljeni dar ili druga imovinska korist ostvareni kaznenim djelom bit će oduzete. Imovinska korist ostvarena od kaznenog djela primanja mita je neposredna imovinska korist koja obuhvaća, s jedne strane, svako povećanje imovine počinitelja ili, s druge strane, sprečavanje smanjenja imovine počinitelja, ali i imovina i svaka druga korist koja je stečena iz neposredne imovinske koristi počinjenog kaznenog djela bez obzira gdje se nalazi. Može biti materijalna i nematerijalna, a obuhvaća i plodove. Iz odluke Vrhovnog suda: "Prema navedenom potrebno je od počinitelja djela oduzeti puni iznos pribavljene imovinske koristi, dakle i iznos pristigle koristi do koje je došlo nakon izvršenja djela, s obzirom na princip da se nitko ne smije koristiti plodovima koji su proizašli iz kriminalne djelatnosti."¹¹⁰ Shodno tome, ukoliko počinitelj kaznenog djela otuđi na bilo koji način imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom ili mu netko istu ukrade, to neće biti od značaja jer počinitelj i dalje ostaje u obvezi vratiti onu imovinsku korist koju je ostvario kaznenim djelom bez obzira što se s njom poslije dogodilo. U prilog

¹⁰⁶ Čl.11.st.1. Zakona o sprječavanju sukoba interesa, NN 48/13

¹⁰⁷ *Zadnik S.*: Nova korupcijska kaznena djela; Hrvatska pravna revija, 5(2005), 11, str.83-88

¹⁰⁸ Hrvatski jezični portal, <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>; (09.09.2014.)

¹⁰⁹ "Pod kakvom drugom korišću" kao alternacijom "dara" ne smatra se samo novac nego i drugi materijalni probitci (npr. sklapanje ugovora o kreditu pod povoljnijim uvjetima i sl.); *Horvatić Ž.*: Rječnik kaznenog prava, Zagreb, 2002, str.257.

¹¹⁰ Iz presude Vrhovnog suda, VSRH Kzz 14/1992-3

navedenom i sljedeće stajalište Vrhovnog suda kroz dvije odluke: “Okolnost da je počinitelj ostao bez prvobitno stečene imovinske koristi bez ikakve naknade, bilo tako da ju je prenio na drugoga bez naknade, izgubio, uništio ili slično, neće utjecati na primjenu instituta oduzimanja imovinske koristi.”¹¹¹ Kada oduzimanje stvari ili prava ostvarenih kao imovinska korist, u cijelosti ili djelomično, nije moguće, sud će naložiti počinitelju isplatu odgovarajuće protuvrijednosti u novčanom iznosu.¹¹²

Tablica 4: Prikaz izrečenog oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom

IMOVINSKA KORIST OSTVARENA KD	BROJ OSUĐENIH	POSTOTAK OSUĐENIH
Nema	2	0,88%
Do 1000kn	11	4,85%
1001-2000kn	17	7,49%
2001-5000kn	32	14,10%
5001-10000kn	65	28,63%
10001-20000kn	56	24,67%
20001-30000kn	15	6,60%
30001-40000kn	12	5,29%
40001-50000kn	6	2,64%
Više od 50000kn	11	4,85%
Ukupno	227	100%

Na temelju članka 82. stavka 1. i 5. KZ/97 u svezi članka 5. stavka 1. točka a) Zakona o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem odnosno na temelju članka 77. stavka 1. i 4. KZ/11 i članka 5. stavka 1. točke c) Zakona o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem, sud je osuđenima oduzeo imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom koja se, kako je i vidljivo iz tablice 4, kretala najvećim djelom (95,15%) u rasponu od ispod 1.000kn pa sve do 50.000kn. U svega dva slučaja nije utvrđena imovinska korist ostvarena kaznenim djelom. Najviše ostvarene imovinske koristi (55,56%) bilo je u rasponu od ispod 1.000kn pa do 10.000kn. Na drugom mjestu ostvarena je imovinska korist u rasponu od 10.000kn do 20.000kn (24,89%), dok je na trećem mjestu bio raspon imovinske koristi od 20.000kn do 50.000kn (14,67%).

¹¹¹ Iz presude Županijskog suda u Zagrebu, V K-149/01

¹¹² Čl.77.st.4.KZ RH

Odredba čl.347.st. 4. koja je propisivala da će se primljeni dar ili druga imovinska korist, za sve oblike počinjenja kaznenog djela primanja mita, oduzeti u novom KZ-u izostavljena je. Razlika je u tome, što će se prema novom KZ-u za oduzimanje mita primijeniti odredbe čl.77. KZ-a u kome se navodi da se imovinska korist oduzima sudskom odlukom kojom je utvrđeno da je ostvarena protupravna radnja.¹¹³

Nužnim se nameće uputiti zamjerku Kaznenom zakonu u pogledu nepropisivanja težeg oblika kaznenog djela primanja mita upravo s obzirom na okolnost visine imovinske koristi. Kao što proizlazi i iz tablice 4, iznosi nezakonito stečene imovinske koristi različiti su. Sukladno tome, potrebno je u skladu s pravnim shvaćanjem Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 27. prosinca 2012.¹¹⁴ prema kojemu zakonsko obilježje *znatna imovinska korist*, odnosno *znatna šteta* postoji kada vrijednost imovinske koristi prelazi 60.000,00 kuna, uskladiti i počinjenje kaznenog djela primanja mita i inkriminirati slučaj kada bi se radilo o nezakonito stečenoj *znatnoj imovinskoj koristi* kao *kvalificiranom obliku* počinjenja djela.

Prema definiciji KZ-a, mito je svaka neprikladna nagrada, dar ili druga imovinska ili neimovinska korist bez obzira na vrijednost. Možemo zaključiti da, bilo koju vrijednost, pa radilo se to i o stotinjak kuna, kada službena ili odgovorna osoba zahtijeva ili primi, prihvati ponudu ili obećanje, ona je počinila kazneno djelo primanja mita. Dakle, nema beznačajnog djela kod primanja mita, u slučaju, primjera radi, nezakonito stečenih 100kn kao jednog neznatnog iznosa pa tako i posljedice.¹¹⁵ Navedeno mišljenje, potvrđuje nam i Zakon o sprječavanju sukoba interesa¹¹⁶ u čl.11.st.3. gdje je izričito propisano da dar simbolične vrijednosti, i to najviše vrijednosti do iznosa od 500,00, kn smije zadržati dužnosnik od jednog darovatelja. Dakle, govorimo o daru čija je protuvrijednost najviše 500,00kn, ali nikako i o novčanom iznosu u vidu gotovog novca.¹¹⁷

¹¹³ “Na oduzimanje imovinske koristi od kaznenog djela za koje je nadležan Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta primjenjuju se odredbe članka 77. ovoga Zakona ako ovim člankom nije drugačije propisano”; čl.78.st.1. Ibid.

¹¹⁴ Broj Su-IV K-4/2012-57 Prema ranijem pravnom shvaćanju Vrhovnog suda vrijednost *znatne imovinske koristi* postojala je kada vrijednost te imovinske koristi prelazi iznos od 30.000,00 kuna.

¹¹⁵ Čl.33. KZ-a: Nema kaznenog djela, iako su ostvarena njegova obilježja, ako je stupanj počiniteljeve krivnje nizak, djelo nije imalo posljedice ili su posljedice neznatne i ne postoji potreba da počinitelj bude kažnjen.

¹¹⁶ Zakona o sprječavanju sukoba interesa, NN br. 26/11, 12/12, 126/12, 48/13

¹¹⁷ Čl.11. st.4. Dužnosnik ne smije primiti dar iz stavka 3. ovog članka kada je on u novcu, bez obzira na iznos te vrijednosnicu i dragocjenu kovinu.; Ibid.

8. PODNESENE KAZNE NE PRIJAVE I PODIGNUTE OPTUŽBE ZA KORUPTIVNA KAZNENA DJELA S NAGLASKOM NA KAZNENO DJELO PRIMANJA MITA KROZ STRATEGIJU SUZBIJANJA KORUPCIJE

Republika Hrvatska ratificirala je dva važna međunarodna dokumenta koja se odnose na korupciju i najvažnije odredbe implementirala u svoje kazneno zakonodavstvo.

Kaznenopravna konvencija o korupciji Vijeća Europe donesena je u Strasbourgu 27. siječnja 1999. godine, dok je na snagu stupila 01.07.2002.g.¹¹⁸ Što se tiče kaznenih radnji pasivnog podmićivanja tuzemnih državnih službenika, stranke potpisnice Konvencije, obvezuju se da će donijeti one nužne pravne i druge mjere kojima se prema njenom tuzemnom zakonu, kaznenim djelom smatra čin kad njen državni službenik namjerno, bilo izravno ili neizravno, traži ili primi bilo koju nepripadajuću korist namijenjenu njemu, njoj ili nekom drugom, ili kada prihvati ponudu ili obećanje za takvu korist ne bi li djelovao ili se suzdržao od djelovanja tijekom obnašanja svoje dužnosti.¹¹⁹ Isto se odnosi i na stranog državnog službenika.

Drugu Konvenciju koja se odnosi na korupciju, *Konvenciju UN-a o sprečavanju korupcije*, Hrvatska je potpisala 10. prosinca 2003. godine u Meridi te ju ratificirala 4. veljače 2005. godine.¹²⁰ Prema Konvenciji UN-a, svaka je država potpisnica, u svoje kazneno zakonodavstvo, obvezna inkriminirati kazneno djelo pasivnog podmićivanja domaćih i stranih državnih službenika koje je počinjeno s namjerom, a obuhvaća traženje ili prihvaćanje od strane državnog službenika, izravno ili neizravno, nepripadajuće koristi, namijenjene samom službeniku ili drugoj osobi ili pravnom subjektu, kako bi službenik djelovao ili se suzdržao od djelovanja tijekom obavljanja svojih službenih dužnosti.¹²¹

Člankom 8. Konvencije UN-a protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta¹²², propisana je obveza svake države, stranke Konvencije, donijeti zakono-

¹¹⁸ Republika Hrvatska je potpisala Kaznenopravnu konvenciju o korupciji 15. rujna 1999. godine i ratificirala je 08. studenog 2000. godine. Konvencija je, u odnosu na Republiku Hrvatsku, stupila na snagu 01. srpnja 2002. godine.; Prijedlog Zakona o potvrđivanju Dodatnog protokola uz Kaznenopravnu konvenciju o Korupciji, <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=7230>; (25.08.2014.), Zakon o potvrđivanju Kaznenopravne konvencije o Korupciji, NN-Međunarodni ugovori, br. 11/00

¹¹⁹ čl.3. Ibid.

¹²⁰ Nacionalni program suzbijanja korupcije 2006-2008, NN 39/06

¹²¹ čl.15.b. Zakona o potvrđivanju Konvencije UN-a protiv Korupcije, NN-Međunarodni ugovori br. 2/05

¹²² Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, Protokola za sprječavanje suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja posebice žena i

davne i druge potrebne mjere da bi djela koja su počinjena s namjerom utvrdila kao kaznena djela, a koja uključuju:

- obećanje, nuđenje ili davanje javnom službeniku, izravno ili neizravno, nepropisne koristi, za njega osobno ili za drugu fizičku ili pravnu osobu, kako bi ista djelovala ili propustila djelovati u izvršavanju svoje službene dužnosti
- nagovaranje ili prihvaćanje izravno ili neizravno, nepropisne koristi od strane javnog službenika za njega samog ili za drugu fizičku ili pravnu osobu kako bi taj službenik djelovao ili propustio djelovati u izvršavanju svoje službene dužnosti.

*Građanskopravnom konvencijom o korupciji*¹²³ propisano je da provedbu navedene Konvencije prati skupina država za suzbijanje korupcije (GRECO).¹²⁴ GRECO (eng. *Group of States against Corruption*) čini skupinu država od 49 zemalja članica koje provodi, prati i procjenjuje stanje korupcije u pojedinoj državi članici.¹²⁵ Na 62.sjednici u Strasbourgu od 02. do 06.12.2013.g. GRECO je kroz treći krug ocjenjivanja usvojio Drugi izvještaj o usklađenosti o Hrvatskoj u pogledu korupcije.¹²⁶ U izvješćima GRECO-a ukazuje se na nedostatke pravnih propisa i zakona kao i institucionalnog okvira pojedine države članice vezano za koruptivna kaznena djela, ali isto tako, i preporuke GRECO-a koje bi navedena država članica trebala uvažiti i implementirati u svoje kazneno zakonodavstvo. Zadnji, navedeni izvještaj, baziran je na tri glavne preporuke koje se odnose na nužnost inkriminiranja u zakonu da kaznena djela aktivnog i pasivnog podmićivanja u javnom sektoru obuhvaćaju sve radnje i propuste osobe u vršenju službene dužnosti, dakle, one koje čini/ne čini kao službena osoba u okviru poslova iz svoje nadležnosti, ali i one koje čini/ne čini izvan okvira koje obuhvaćaju njezinu nadležnost. Nastavno na to, potrebnim se nameće i zakonsko omogućavanje oslobođenja od kazne onih počinitelja kaznenog djela aktivnog podmićivanja u javnom i privatnom sektoru koji su kazneno djelo prijavili nadležnim institucijama kao i povrat im danog mita u tom slučaju. Navedeno, trebalo bi uskladiti u cjelosti s no-

djece te Protokola protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojima se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, koji je donio Hrvatski sabor na sjednici 7.studenoga 2002.g., NN Međunarodni ugovori br.14/02

¹²³ Konvencija je potpisana u Strasbourgu, 2. listopada 2001.g.; Zakon o potvrđivanju Građanskopravne konvencije o korupciji, Hrvatski sabor donio je na sjednici 27. veljače 2003.g.

¹²⁴ 1. svibnja 1999.g. donesena je Rezolucija (99) 5 o osnivanju skupine GRECO.

¹²⁵ Praćenje koje provodi GRECO sastoji se od „postupka procjene“ koji se temelji na odgovorima specifičnima za tu zemlju na upitnik i na posjetu, nakon čega slijedi procjena učinka („postupak sukladnosti“) kojima se ispituju mjere poduzete kako bi se implementirale preporuke dane na temelju ocjena pojedinih država. Primjenjuje se dinamičan postupak uzajamnog ocjenjivanja i pritiska drugih zemalja, u čemu se sjedinjuje stručnost ocjenjivača i zastupnika zemalja na plenarnoj sjednici; www.coe.int/greco

¹²⁶ [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2013\)28_Second_Croatia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2013)28_Second_Croatia_EN.pdf), <http://www.antikorupcija.hr/Default.aspx?sec=508>; (16.09.2014.)

vim Kaznenim zakonom iz 2011.g., a što je Republika Hrvatska u velikoj većini i učinila.

Osvrnimo se na statističke podatke prijave i optužbi za korupcijska kaznena djela u proteklih sedam godina. Za primjetiti je kako je u zadnje dvije, tri godine broj korupcijskih kaznenih djela, poglavito kaznenog djela primanja mita, u naglom porastu.

Kako proizlazi iz podataka Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (USKOK-a), znatno se češće podnose kaznene prijave za „pravo” primanje mita, dok je kaznenih prijava za „nepravo” primanje mita znatno manje, a prijave za naknadno zahtijevanje mita razmjerno su rijetke u praksi.¹²⁷ To je situacija koja se odnosi na razdoblje od 2008.-2010.g.

Tablica 5: Koruptivna kaznena djela – optuženi u periodu od 2008.g.-2010.g.

Koruptivna KD 2008-2010	Optužene osobe za koruptivna KD 2008-2010 Postotno
Zloupotreba položaja i ovlasti	81,30%
Primanje i davanje mita	16,80%
Ostala koruptivna KD	1,90%

Iz tablice 5 vidljiva je podjela optuženih osoba za koruptivna kaznena djela u periodu od 2008.g. do 2010.g.¹²⁸ Dakle, u tri godine, optuženo je 81,3% osoba za kazneno djelo zloupotrebe položaja i ovlasti, 16,8% optuženo je za kaznena djela primanja i davanja mita, a svega njih 1,9% optuženo je za druga koruptivna kaznena djela.

Međutim, situacija danas i par godina unatrag sasvim je drugačija.

Prema podacima Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, za korupcijska kaznena djela u 2013. godini prijavljeno je 1039 osoba, dok je ukupan broj prijavljenih osoba u 2013.g. iznosio 1279, shodno tome, proizlazi da se 81,2% cjelokupnih prijava odnosio na korupcijska kaznena djela.

¹²⁷ Korupcija: Pravni okvir i pojavi oblici 2008.-2010.g.; Državni zavod za statistiku, str. 80.

¹²⁸ Korupcija: Pravni okvir i pojavi oblici 2008.-2010.; Državni zavod za statistiku, str.52. http://www.dzs.hr/Hrv/publication/studije/Studije-i-analize_110.pdf; (07.11.2014.)

Tablica 6: Korupcijska kaznena djela u užem smislu – struktura prijava¹²⁹

KORUPCIJSKA KAZNENA DJELA U UŽEM SMISLU-STRUKTURA PRIJAVA	BROJČANO	POSTOTNO
PRIMANJE MITA čl. 293. KZ-a	395	73%
DAVANJE MITA čl.294. KZ-a	106	20%
TRGOVANJE UTJECAJEM čl.295. KZ-a	23	4%
DAVANJE MITA ZA TRGOVANJE UTJECAJEM čl.296. KZ-a	9	2%
NEZAKONITO POGODOVANJE čl.292. KZ-a	7	1%
PODMIĆIVANJE ZASTUPNIKA čl.339. KZ-a	1	0%
UKUPNO	541	100%

U tablici 6 prikazane su brojčano i postotno podnesene prijave za korupcijska kaznena djela u užem smislu. Za korupcijska kaznena djela u užem smislu podnesena je 541 prijava, od čega na kazneno djelo primanja mita otpada 73% prijava što brojčano predstavlja podnesenih 395 prijava.

395 osoba u 2013.g. prijavljeno je za kazneno djelo primanja mita iz čl. 293. KZ-a, dok je 170 osoba bilo prijavljeno u 2012.g. Dakle, porast prijava za kazneno djelo primanja mita iznosi 132,4%. U izvještaju se navodi razlog povećanju prijava: “Do navedenog povećanja došlo je zbog OA „Hipokrat“. Naime, velika većina prijava za kazneno djelo primanja mita podnesena je protiv liječnika u navedenom predmetu. Osim liječnika, za kazneno djelo primanja mita prijavljeni su i zamjenik gradonačelnika, dva pročelnika ureda, tri carinika, dva policajca, četiri direktora banke, jedan član Uprave banke, dva direktora HAC-a, tri sveučilišna profesora, nogometni trener te voditelj projekta izgradnje jedne luke.”¹³⁰

Tablica 7: Podnesene kaznene prijave za kazneno djelo primanja mita (čl. 293. st.1. i st.2.)

KAZNENO DJELO PRIMANJE MITA čl. 293. KZ-a	BROJČANO	POSTOTNO
ČL.1. “PRAVO PRIMANJE MITA”	22	5,57%
ČL.2. “NEPRAVO PRIMANJE MITA”	373	94,43%
UKUPNO	395	100%

Iz tablice 7 vidljivo je da su, od ukupno 395 osoba protiv kojih su podnesene kaznene prijave za primanje mita, 22 osobe prijavljene za “pravo” primanje mita

¹²⁹ Izvješće Državnog odvjetništva RH za 2013.g.; <http://www.dorh.hr/IzvjescjeDrzavnogOdvjetnistva>; (07.11.2014.)

¹³⁰ Ibid.

iz čl. 293. st. 1. KZ-a, (počinitelji zahtijevaju ili primaju dar ili kakvu drugu korist da u granicama svoje ovlasti obave radnju koju ne bi smjeli obaviti ili da ne obave radnju koju bi morale obaviti) dok su 373 osobe prijavljene za “nepravo” primanje mita iz čl. 293. KZ-a st. 2. (počinitelji zahtijevaju ili primaju dar ili kakvu drugu korist da u granicama svoje ovlasti obave radnju koju su bile dužne obaviti).¹³¹

Tablica 8: Kazneno djelo primanja mita (struktura i kretanje prema broju primljenih prijava 2012/2013.g.)

KAZNENO DJELO PRIMANJE MITA čl. 293. KZ-a	2012	2013	INDEX 2013/2012
ČL.1. “PRAVO PRIMANJE MITA”	58	31	53
ČL.2. “NEPRAVO PRIMANJE MITA”	112	380	339
UKUPNO	170	411	242

Tablica 8 daje nam prikaz zaprimljenih kaznenih prijava za primanje mita. U 2012.g. za pravo primanje mita prijavljeno je 58 osoba, dok je u 2013.g. prijavljena 31 osoba pa tako možemo govoriti o smanjenom broju prijava za 53%. Međutim, za nepravo primanje mita u 2012.g. prijavljeno je 112 osoba, dok je u 2013.g. prijavljeno 380 osoba, što je povećanje od 339%, a razlog tako velikom povećanju, navodi se u izvješću Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, je predmet jedne farmaceutske kuće u kojem je bio velik broj prijavljenih.

Što građani misle o korupciji i koje institucije smatraju najkorumpiranijima?

Prema Globalnom barometru korupcije,¹³² provedenom istraživanju stavova javnosti o korupciji, od br.1(nema korupcije) do br.5 (potpuna korupcija) građani su se izjasnili i dali sljedeće ocjene: političke stranke i sudstvo = 4.0, javni službenici = 3.9, te predstavnička tijela i zdravstvo = 3.8, zatim policija, privatni sektor, obrazovni sustav = 3.5, dok najmanje korumpiranim smatraju vjerske organizacije, nevladine udruge = 2.8, te vojsku = 2.6. Što se tiče pitanja je li se korupcija smanjila, ostala ista ili povećala, dobiveni odgovor od 29% građana je kako misle da se smanjila, dok 50% građana mišljenja je da je ista. Pogledamo li zdravstvo u globalu, možemo zaključiti da i u percepciji građana zauzima dosta visoko mjesto na rang ljestvici “zaraženih” korupcijom.

¹³¹ Ibid.

¹³² Istraživanje je provedeno na uzorku od 1.000 ispitanika, situacija prema zadnjem barometru iz 12.mj. 2010.g. građani su najkorumpiranijim smatrali: pravosuđe (4,1) predstavnička tijela i političke stranke (4,0) te na zadnjem mjestu vojsku i vjerske organizacije (2,7); Transparency International Hrvatska

Što se tiče indeksa percepcije korupcije za 2014.g. *Transparency International Corruption Perceptions Index-CPI*¹³³ koje provodi *Transparency International the global coalition against corruption* Hrvatska zauzima 61 mjesto na ljestvici od 175 zemalja Europe s indeksom percepcije korupcije koji iznosi 48 bodova, doduše isti broj bodova kao i 2013.g., međutim u odnosu na tada 57 mjesto na rang ljestvici, ove godine lošiji smo za 4 mjesta.¹³⁴ U odnosu na Europsku uniju u kojoj je prosječni indeks percepcije korupcije 66 bodova, Hrvatska zaostaje, ali ako pogledamo da je prosječni svjetski indeks percepcije korupcije 43 boda, onda spadamo u grupu država koja je ipak malo iznad svjetskog prosjeka.¹³⁵ U globalu gledano, nužan je veći pomak naše države u suzbijanju korupcije s obzirom da rezultati u borbi protiv korupcije, ma što mi mislili, još uvijek nisu dovoljno vidljivi.

9. ZAKLJUČAK I PRIJEDLOZI DE LEGE FERENDA

Problem korupcije i najzastupljenijeg koruptivnog kaznenog djela primanja mita, prema relevantnim statističkim podacima, u proteklih nekoliko godina zauzima sve više maha i sve više plijeni pažnju javnosti. Naročito, u slučaju podignute optužnice početkom ove godine za kazneno djelo primanja mita kojom je optuženo preko 350 liječnika obiteljske medicine. Pogledamo li u povijest hrvatskoga kaznenoga zakonodavstva, predmet *Farmal* predstavlja prvi predmet s uopće tolikim brojem optuženih, a pogotovo s tolikim brojem optuženih za kazneno djelo primanja mita. Mnogi bi se, s pravom, zapitali kako je moguće da je toliki broj liječnika obiteljske medicine optužen? Njih preko 350? Jesu li oni stvarno krivi, možemo li vjerovati svom izabranom liječniku primarne zdravstvene zaštite? Možemo li biti sigurni da ćemo dobiti lijek koji nam uistinu treba i to lijek koji je za nas, u konkretnom slučaju, najboljeg sastava ili će nam naš liječnik prepisati isti takav lijek samo od drugog proizvođača (s ipak malo drugačijim sastavom) samo zato što on ima u tome svoj osobni interes?

¹³³ Indeks percepcije korupcije za određenu državu pokazuje razinu percepcije korupcije u javnom sektoru te se iskazuje u bodovima od 0 (najviše korumpirana) do 100 (država u kojoj nema korupcije). Indeks percepcije korupcije temelji se na stavovima stručnjaka promatrača te objedinjuje njihove percepcije o odnosu na korupciju u javnom sektoru i politici; <http://www.transparency.org/cpi2013/results> (16.11.2014.)

¹³⁴ Indeks percepcije korupcije za godinu prije, dakle 2012.g., iznosio je 46 bodova što znači da smo u 2013.g. bili napredovali za 2 boda.

¹³⁵ Najmanje korumpirane zemlje u 2014. godini su Danska s 92 boda i Novi Zeland s 91 bodom, dok su najkorumpiranije Sjeverna Koreja i Somalija sa samo 8 bodova. Prema izvješću za 2013.g. najkorumpiranijama smatrale su se Afganistan, Sjeverna Koreja i Somalija, države koje su dobile svega 8 bodova, dok su najmanje korumpirane države Danska i Novi Zeland koje su dobile 91 bod. <http://www.transparency.org>; <http://www.transparency.hr>;

Problem korupcije u zdravstvu prisutan je odavno. Dosta puta zna se čuti kako je za operaciju kod liječnika specijaliste, koji slovi kao najbolji, potrebno dati određeni iznos novaca kako bi što prije dobili termin. I u radu je bio naveden jedan takav slučaj optužene osobe za primanje mita koja je "krojila" listu pacijenata koji čekaju na red za operaciju, i to ne nekakvu benignu operaciju, već za život presudnu operaciju srca. Znači da takvih slučajeva u praksi očigledno ima, međutim, činjenica je da takve slučajeve koliko god mi se trudili smanjiti, nažalost nikada nećemo uspjeti iskorijeniti. Naravno da je, stoga, javnost skeptična kada se spomene zdravstvo, što nam pokazuju i rezultati istraživanja percepcije javnosti o zastupljenosti korupcije prema kojem zdravstvo zauzima dosta visoko mjesto na rang ljestvici najviše zahvaćenih korupcijom. I sad nam je, kao državi, samo trebala još jedna korupcijska afera, i to gdje, na razini primarne zdravstvene zaštite. Stvarno da čovjek skroz izgubi povjerenje u kompletan zdravstveni sustav. S obzirom na navedeno, problem korupcije između liječnika obiteljske medicine i tvornice lijekova bilo je potrebno učiniti transparentnim za javnost što je u konačnici i predmetom i razlogom ovog rada.

Uvidjeli smo kroz rad, kako akti Hrvatske liječničke komore, Pravilnik o trajnoj medicinskoj izobrazbi i Pravilnik o izdavanju, obnavljanju i oduzimanju odobrenja za samostalni rad tj. licence, propisuju stalnu doživotnu obvezu liječnicima za stručnim usavršavanjem. Ugovor o etičkom oglašavanju lijekova sklopljen od strane HZZO i farmaceutskih tvrtki kao i Kodeks ponašanja inovativnih proizvođača lijekova navode što je dozvoljeno u suradnji između liječnika i predstavnika tvornice lijekova, a što se smatra nedozvoljenim ponašanjem. Isto tako u Ugovoru stoji da će se ponašanje suprotno odredbama Ugovora kažnjavati. Međutim, pojedine odredbe navedenih akata, kodeksa, i ostalih ugovora HZZO-a nisu u suglasju s pozitivnim propisima važećega kaznenoga zakonodavstva.

Kako bi uklonili bilo kakve sumnje u postojanje korupcije između liječnika obiteljske medicine i tvornice lijekova i kako bi liječnici bez imalo straha mogli funkcionirati u obavljanju svog posla, a sukladno tome, kako bi se ubuduće izbjegle mogućnosti pojave nekih novih sličnih kaznenih postupaka u kojima se liječnike tereti za primanje mita od neke druge tvornice lijekova nužnim se nameće reorganizirati, prije svega, sustav stručnog usavršavanja koji se kao takav nameće kao jedan od osnovnih uvjeta na temelju kojih se dobivaju bodovi koji je svaki liječnik dužan skupiti kako bi obnovio licencu za samostalan rad. Naime, školovanje i edukaciju liječnika kao i njihovu suradnju s farmaceutskim tvrtkama treba *de lege ferenda* regulirati *lex specialis* zakonom. Naime, danas imamo situaciju gdje ne postoji i nije definiran sam model financiranja za stručna usavršavanja i edukacije liječnika, osim odredbi propisanim Ugovorom o etičkom oglašavanju lijekova, a koji je, kao što vidimo, postao sporan.

Valja razmisliti i o mogućnosti da svaki pojedini liječnik ima jednaka prava na novčana sredstva od strane Hrvatskoga zavoda za zdravstveno osiguranje, a koja bi bila namijenjena njegovu nužnom stalnom stručnom usavršavanju.

Ukoliko bi se i dalje ostavilo tvornicama lijekova da uplaćuju 3% od svog godišnjeg prihoda u fond HZZO-a, iz kojeg je prema postojećem, farmaceutskoj tvrtki dozvoljeno trošiti sredstva za svoju promociju, nužno je kompletan nadzor kao i samu provedbu organizacije u cijelosti ostaviti posebnoj jedinici HZZO-a koja bi o tome vodila brigu ili drugoj novoosnovanoj službi. Na taj način bi se ujedno izbjeglo vrbovanje liječnika od strane farmaceutskih tvrtki i njenih predstavnika. Tvornice lijekova bi i nadalje uplaćivale novac za svoju promidžbu i prezentiranje lijekova, ali na način da svaka tvornica lijekova bude podjednako zastupljena na godišnjoj razini.

S druge strane, ne možemo imati Ugovorom o etičkom oglašavanju lijekova propisano da farmaceutska tvrtka smije pojedinom liječniku na godišnjoj razini pokloniti iznos do najviše 1.000,00kn u vidu dara i sličnih reprezentacijskih troškova, kada je takva odredba u koliziji s Kaznenim zakonom pa i sa Zakonom o sprječavanju sukoba interesa. Postavlja se pitanje kako je takav Ugovor uopće mogao biti sklopljen? Dakle, nužnim se nameće navedene odredbe brisati odnosno kompletnu suradnju između liječnika primarne zdravstvene zaštite i tvornice lijekova inkorporirati u novi Zakon.

I na kraju, nameće se potrebnim, pogotovo s obzirom na učestalost i progresiju počinjenja kaznenog djela primanja mita propisati teži oblik počinjenja ovog kaznenog djela u skladu s pravnim shvaćanjem Vrhovnog suda prema kojem zakonsko obilježje „znatna imovinska korist“, odnosno „znatna šteta“ postoji kada vrijednost imovinske koristi prelazi 60.000,00 kuna. Dakle, inkriminirati kvalificirani oblik počinjenja kaznenog djela primanja mita koje može počinuti službena ili odgovorna osoba koja obavi odnosno ne obavi službenu ili drugu radnju navedenu u stavku 1. i 2. 293. članka, a u vezi s njom, zahtijeva ili primi mito.

S druge strane, naime, imali smo prilike vidjeti u ovom predmetu da je bilo dosta osuđenih liječnika čija vrijednost ostvarene imovinske koristi je oko 1.000,00kn pa i manje. U skladu s tim, moglo bi se razmisliti o privilegiranom obliku kaznenog djela iz čl.293.st.2. (tzv. nepravog primanja mita) o kojem bi se radilo ako je počinjenjem kaznenog djela iz stavka 2. ovog članka pribavljena "mala imovinska korist" ili je prouzročena "mala imovinska šteta". Shodno stajalištu Vrhovnog suda, "mala imovinska korist" odnosno "mala imovinska šteta" trebala bi se smatrati "korist" odnosno "šteta" u iznosu manjem od 2.000,00kn. Međutim, s obzirom na korupcijski element kaznenog djela nepravog primanja mita iz čl.293. st.2.KZ-a, a gledano i u odnosu na druga korupcijska kaznena djela, možda ipak

takva mogućnost propisivanja privilegiranog oblika navedenog djela ne bi bila opravdana.

LITERATURA

1. Babić, M., Marković, I., Krivično pravo, posebni dio, Banja Luka, 2007.g.
2. Babić, M., Filipović, Lj., Marković, I.: Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, Knjiga I, Vijeće Evrope i Europska Komisija, Sarajevo, 2005.
3. Bačić F., Šeparović Z.: Krivično pravo, Posebni dio, IV. izdanje, Narodne novine, Zagreb, 1992.g.
4. Bačić F., Pavlović Š.: Komentar Kaznenog zakona, Organizator, Zagreb 2005.g.
5. Brošura Ugovora o etičkom oglašavanju lijeka namijenjena liječnicima; 05/2011
6. Derenčinović D.: Kazneno djelo davanja mita u Hrvatskoj i usporednom kaznenom zakonodavstvu i sudskoj praksi – kritička analiza dijelova inkriminacije i nekoliko prijedloga *de lege ferenda*, Hrvatska pravna revija 3/01
7. Derenčinović D.: Posebni dio Kaznenog prava, Zagreb, 2013.g.
8. Derenčinović D.: Mit(o) korupciji, Zagreb, 2001.g.
9. Derenčinović D.: Komentar Konvencije Ujedinjenih naroda protiv korupcije, Zagreb, 2005.g.
10. Derenčinović D.: Sedam pitanja u vezi s utvrđivanjem pojma "odgovorne osobe" u hrvatskom kaznenom pravu i sudskoj praksi; Pravo i porezi; 12 (2003), 9
11. Dodatni protokol uz Kaznenopravnu konvenciju Vijeća Europe, NN– Međunarodni ugovori, br. 3/05
12. Garačić A.: Odnos kaznenog djela zlouporabe položaja i ovlasti i primanja mita, HPR 1/2003
13. Garačić A.: Kazneni zakon u sudskoj praksi, Posebni dio, Zagreb, Organizator, 2006.g.
14. Garačić A.: Novi kazneni zakon, Zagreb, Organizator, 2013.g.
15. Građanskopravna konvencija Vijeća Europe o korupciji, NN – Međunarodni ugovori, br. 6/03
16. GRECO - Second Compliance Report on Croatia "Incriminations (ETS 173 and 191, GPC 2)" Adopted by GRECO at its 62nd Plenary Meeting (Strasbourg, 2-6 December 2013)
17. Horvatić Ž.: Rječnik kaznenog prava, Zagreb, 2002.g.
18. Izvješće Državnog odvjetništva RH za 2013.g.
19. Nacionalni program za borbu protiv korupcije s akcijskim planom za borbu protiv korupcije; NN 34/02
20. Nacionalni program suzbijanja korupcije 2006. - 2008. g., NN 39/06
21. Njemački kazneni zakon, Strafgesetzbuch (StGB)
22. Kazenski zakonik na snazi od 1.11.2008.g. (Uradni list RS, št. 55/08 z dne 4. 6. 2008), Popravek Kazenskoga zakonika (Uradni list RS, št. 66/08 z dne 1. 7. 2008), Zakon o spremembi Kazenskoga zakonika (Uradni list RS, št. 39/09 z dne 26. 5. 2009) in Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskoga zakonika (Uradni list RS, št. 91/11 z dne 14. 11. 2011)
23. Kazneni zakon Republike Hrvatske, NN br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06 i 110/07
24. Kazneni zakon Republike Hrvatske, NN 125/11, 144/12
25. Kaznenopravna konvencija Vijeća Europe o korupciji, Zakon o potvrđivanju Kaznenopravne konvencije o korupciji NN– Međunarodni ugovori, br. 11/00
26. Kodeks ponašanja inovativnih proizvođača lijekova
27. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije, NN – Međunarodni ugovori, br. 2/05
28. Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenih kaznenim djelom, NN – Međunarodni ugovori, br. 14/97
29. Korupcija: Pravni okvir i pojavni oblici 2008.-2010.; Državni zavod za statistiku
30. Krivični zakon BiH, Službeni glasnik BiH, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 i 8/10
31. Krivični zakon FBiH, Službene novine FBiH 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14
32. Krivični zakon RS; "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 49, □d 25. juna 2003.g.
33. Krivični zakon Brčko Distrikta BiH; Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, broj 9/13
34. Krivični zakonik Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014
35. Lazarević, L.J.: Krivično pravo-posebni deo, Beograd, 1991
36. Odluka o osnivanju Povjerenstva za praćenje provedbe mjera za suzbijanje korupcije, NN, br. 44/08
37. Pavlović Š.: Kazneni zakon, drugo izmijenjeno, dopunjeno i prošireno izdanje; Rijeka, 2013.g.
38. Pravilnik o izdavanju, obnavljanju i oduzimanju odobrenja za samostalni rad tj. licence
39. Pravilnik o trajnoj medicinskoj izobrazbi
40. Prijedlog Zakona o potvrđivanju Dodatnog protokola uz Kaznenopravnu konvenciju o Korupciji, Sabor, hitni postupak, prvo i drugo čitanje, P.Z. br. 276
41. Schmidhäuser, E.: Strafrecht, besonderer Teil, 1980.,
42. Strategija suzbijanja korupcije, NN 75/08
43. Stojanović, Z.:Komentar Krivičnog zakonika, Beograd, 2012
44. Turković K., Novoselec P., Derenčinović D., idr.: Komentar Kaznenog zakona, Zagreb, Narodne novine, 2013.g.
45. Zadnik S.: Nova korupcijska kaznena djela; Hrvatska pravna revija, 5(2005), 11
46. Zakon o državnim službenicima, NN br. 92/05, 142/06, 77/07, 107/07 i 27/08
47. Zakon o integriteti in preprečavanju korupcije (ZintPK)
48. Zakon o javnih uslužbencih, (Uradni list RS, št. 63/07 uradno prečišćeno besedilo, 65/08–ZTFI-A, 69/08 - ZZavar-E in 40/12, ZUJF)
49. Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske, NN br. 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02 143/02, 62/03 i 115/06
50. Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, NN br. 151/03 i 110/07
51. Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, Protokola za sprječavanje suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja posebice žena i djece te Protokola protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojima se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, NN Međunarodni ugovori br. 14/02
52. Zakon o pravilih cestnega prometa (ZprCP); Uradni list RS, št. 109/2010 z dne 30. 12. 2010
53. Zakon o sprječavanju sukoba interesa u obnašanju javnih dužnosti, NN br. 163/03, 94/04, 48/05, 141/06, 60/08, 38/09, 92/10
54. Zakon o sprječavanju sukoba interesa, NN br. 26/11, 12/12, 126/12, 48/13
55. Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, NN br. 88/01, 12/02, 33/05, 48/05, 76/07, 76/09, 116/10, 57/11, 136/12, 148/13

Web adrese

1. <http://www.dorh.hr/dorh2712>
2. <http://www.dorh.hr/Priopcenje>
3. <http://www.belupo.hr/Default.aspx?sid=10642>
4. http://www.mit-software.hr/produkti/taktika/hzzo_report/
5. http://www.cezih.hr/dokumenti/20100701_Obavijest_o_etickom_oglasavanju.pdf
6. <http://ifi.hr/udruga/>

7. <http://ifi.hr/downloads/>
8. http://www.suprazdravlje.hr/uploads/Kodeks_inovativnih_proizvodjaca_ljekova.pdf
9. <http://www.hlk.hr/>
10. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_croatia_chapter_hr.pdf
11. <http://www.pravnadatoteka.hr>
12. <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>
13. <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=7230>
14. <http://www.coe.int/greco>
15. [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2013\)28_Second_Croatia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2013)28_Second_Croatia_EN.pdf)
16. <http://www.antikorupcija.hr/Default.aspx?sec=508>
17. http://www.dzs.hr/Hrv/publication/studije/Studije-i-analize_110.pdf
18. <http://www.dorh.hr/IzvjesceDrzavnogOdvjetnistva>
19. <http://www.transparency.org>
20. <http://www.transparency.hr>
21. <http://dejure.org/gesetze/StGB/>
22. <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt.pdf>
23. <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=eef0c59dd2e3ea75a5a89de6f53c6b13&nr=60679&pos=9&anz=29>
24. <http://www.stern.de/panorama/bgh-urteil-zu-bestechnung-aerzte-duerfen-geldgeschenke-von-pharmafirmen-annahmen-1844700.html>
25. <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/list.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2012-6>
26. http://medizinrecht-alumni.de/wp-content/uploads/2013/05/2012-11-17_Praesentation_Dr_Kortland.pdf
27. http://www.uradni-list.si/_pdf/2012/Ur/u2012050.pdf#/u2012050-pdf
28. http://www.msb.gov.ba/anti_trafficking/zakonodavstvo/zakoni/?id=3868
29. <http://tuzilastvobih.gov.ba/>
30. http://univerzitetpim.com/wp-content/uploads/2013/03/Krivicni-zakon_RS.pdf
31. <http://www.skupstinabd.ba/zakoni/2013/Krivicni%20zakon,%20preciscen%20tekst%20B.pdf>
32. http://www.oss.ba/dokumenti/Krivicni_zakon_FBIH.pdf
33. <http://www.dzs.hr/Hrv/publication/korupcija.htm>
34. <http://www.nn.hr/>
35. http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3%282013%2928_Second_Croatia_EN.pdf
36. <http://www.pravosudje.hr/>

Summary

CRIMINAL OFFENSE OF BRIBERY FOCUSING ON CORRUPTION OF FAMILY PHYSICIANS BY PHARMACEUTICAL INDUSTRIES

Bribery is one of the leading corruptive criminal offenses, which is shown and confirmed by case law. It involves the situation where an official or responsible person demands or accepts a bribe, or accepts an offer or a promise of a bribe, for himself/herself or for another person, in order to act or refrain from acting within or beyond the limits of his/her authority, which makes it a criminal offense against official duty. The Hippocrates affair, where criminal charges were brought for corruptive offenses with bribery as the leading criminal offense against about 400 persons (family physicians, pharmacists, professional associates and employees of the Farmal company, its representatives and Farmal company itself, has been the largest investigation, and indictment in the history of the Croatian criminal law.

In presenting the relevant case-law, the author analyzes the criminal offense of bribery (proper, improper, and passive bribery) as delictum proprium of corruptive criminal offense against official duty. By researching the final verdicts in the Farmal case, she indicates the collision between the acts of the competent institutions in the field of health care (the Ministry of Health, the Croatian Health Insurance Fund, the Croatian Medical Association) and the Criminal Code. Consequently, she points out the pressing need for changes in the system, regarding the manner of mandatory life-long training of doctors, as well as regulating their cooperation with pharmaceutical industries.

Through comparative review and analysis of the Croatian criminal legislation, all forms of the criminal offense of passive bribery are presented, including proper and improper bribery, as well as bribery in the criminal law of Germany and Slovenia as EU member states, but also in some countries of the former Yugoslavia, namely Bosnia and Herzegovina and Serbia.

Key words: *corruption, criminal offense of bribery, family physicians, pharmaceutical industry, Farmal*